

Narodnost in jezik.

I.

Narodnost in jezik sta dva pojma, ki sicer spadata skupaj, ki pa nikakor ne pokrivata drug drugega. Avstrijski narodi povdarjajo v medsebojnih bojih in prepirih zdaj zastran narodnega, potem deželnih jezikov, z druge strani pa državnega jezika na prvem mestu jezik, in to je vzrok, da zamenjujejo jezik z narodnostjo, in da stvar zasukavajo tako, kakor da bi jezik pomenjal toliko, kolikor narodnost. V resnici pa je med obema velik razloček, in avstrijska ustava kaj modro razločuje oba pojma. V členu XIX. osnovnih zakonov je namreč govor o tem, da so v Avstriji „vsi narodi države jednako-pravni, in da ima vsak narod nedotakljivo pravico, varovati in gojiti svojo narodnost in jezik.“

Iz tega člena osnovnih zakonov je torej razvidno, da bi se krivica godila kateremu narodu koli, ko bi ga postavljali jednakopravnega jedino gledé na jezik, in oni narod bi se zagreševal proti samemu sebi, ki bi skrbel jedino zato, da bi se mu varoval jezik, narodnost pa ne, in bi ravno tako grešil, ko bi gojil samo jezik, z druge strani pa bi zanemarjal narodnost svojo.

Država ima vsled osnovnih zakonov dolžnost, da varuje narodnost in jezik vsakega naroda, isti narod pa ima gledati, da mu ne varuje samo država narodnost in jezik, ampak da oboje razvija in utrjuje tudi sam.

Jezik je samo pomoček narodnosti; on izraža, kar narod čuti, misli in vstvarja. Sicer pa bi bilo krivo meniti, da bi bil jezik samo tak pomoček, ki bi se dal zamenjati tudi z drugim jezikom. Vsak jezik je ob enem svojstvo in imetje določenega naroda, svojstvo združeno z narodnostjo posebne vrste. Kot plod posebne narodnosti ima jezik konkretne, individuvalne lastnosti, in te posebnosti v skupnosti napravljajo, da je jeden in isti jezik najprikladniši pomoček za jedno in isto narodnost.

Podstava in vir vsakateremu jeziku, torej podstava in vir posebnim lastnostim kakega jezika je konečno

določen narod, določena narodnost, in ta določeni narod, ta določena narodnost ima ravno vsled te določnosti tudi določna ali posebna svojstva, katerih jeden poseben sad je jezik, narodni jezik sam. Ravno zaradi te vzajemnosti ali prav za prav ravno zaradi te dejanske zavisnosti jezika od narodnosti je določenemu narodu najprikladniši oni jezik, ki si ga je sam vstvaril s pomočjo svoje narodnosti. Zategadelj je jezik posebno imetje, posest, ki se ne dá zamenjavati brez škode narodove.

Jezik, dejanski jezik ni abstrakten, ampak je vselej konkreten plod, posledica konkretne narodnosti in zatorej samo določenemu narodu, onemu, ki ga je vstvaril, naj-pripravniše sredstvo ali, če hočemo, tudi najprimerniše orožje. Narod, ki bi si dal iztrgati to svojstveno orožje, bi ne dobil nikdar več tako sebi prikladnega sredstva za ravnovrstno duševno javljenje.

Iz svojstvenosti jezične sledi, da ni možno vstvariti umetno nadomestila narodnemu jeziku, in kak Volapük, naj bi bil še toliko popolen za občo rabo, ne more se prilegati nikdar pojedinim narodom. kakor pa njih svojstveni jezik. Po največ bi bil tak obči jezik kak abstraktum, ki že pri vstvarjenji odstranjuje vsakatero narodno posebnost, in bi bil v tem pogledu primerjati matematiki, ki se dà porabljati sicer za vse predmete, ki pa povsod določuje samo zunanosti v obliki raznovrstnih veličin in odlomkov teh veličin.

Narodnost pa se tudi razločuje od narodnosti, kakor imajo rodovine ali pojedine osebe lastne znake v krvi in v obče v značaji. Odtod pa izvira tudi dejstvo, da ima vsaka narodnost svoj jezik, ki dobi v svojem razvijanju ne samo lastne oblike, ampak tudi tako rekoč svoj temperament, svoj značaj, popolnoma vjemajoč se s svojstvi naroda, ki ga je vstvaril in v teku tisočletij in stoletij posebe izdelal, okrhal, obrusil, opilil in konečno kolikor toliko svojim potrebam najprimerniše ugladil.

V narodnem jeziku je že po obliki mnogo takega, kar ni zaslediti v drugih jezikih. Narodni jezik, da govorimo o indoevropski skupini, predočuje že v sestavah besed posebno dušno življenje, in oni narod, ki je vaje, bogatiti svoje pojme s tem, da daje pri sestavi izrazov prednost sufiksom, je abstraktniši in krepkejši za ta del psihologiškega življenja, nego pa oni, ki robato pritika besedi besedo, da vstvari nov izraz za nov pojem. Ravno tako je duševno življenje gibčnije, kjer se ohrani v sklanjatvi po več sklonov ali padežev. Kakor v tem pogledu, je Slovan živahen tudi v predstavljanju raznovrstnih dejanj; kajti s tem, da ima živo čustvo za dovršne in nedovršne glagole, razrejuje jedno in isto dejanje v razne vrste gledé na nastop, trajanje in ponavljanje. Oblike slovanske slovnice obsejajo neizmerno bogastvo duševnega življenja, katero je vteleseno ravno v teh oblikah. Poleg tega je jezik slovanski tak, da vadi najrazličniše dele govoril in zveze teh delov ter vstvarja v Slovanih svojstvo, vsled katerega je fiziologiški del, ki je potreben za jezike, posebno razvit, gibčen in spreten za svoj in za druge jezike. Vse te lastnosti bi izgubil oni slovanski narod, ki bi nadomestil svoj jezik z drugim jezikom. Ta resnica velja za vse narode, samo da se znebi večih zakladov oni narod, katerega jezik ima večje prednosti v fiziologiškem in psihologiškem pogledu.

Narod izgubi s svojim jezikom, tudi ko bi bil brez književnega jezika, poleg svojstev, ki so nakopičene v jezični formalnosti, tudi drugovrstnih zakladov ali vsaj posebnostij, ki se nikakor ne dajo po kakovosti nadomestiti z zaméno drugih jezikov. Narod, naj si je živel tako ali tako do kake dobe, vstvarja polagoma lastne reke, prislovice, pesmi in druge oblike, v katere je položena njegova raznovrstna modrost o življenju in svetu. Te oblike se niti prevesti ne dajo, in če se vendar oblečejo v drug jezik, pa niso pripravne za vsakdanjo rabo, kakor jih je z lehka in svojstveno rabil dotični narod. Tako imenovano narodno blago ima z večino največjo vrednost za oni narod, ki je zaplodil tako blago, in ta vrednost je pred vsem duševnega, kulturnega pomena, v veliko večji meri, nego bi si mislil kak jezikoslovec, kateremu je bolj mari s pomočjo takih snovij utrditi književni jezik, nego pa premišljevat, kako bi se spoznali drugi duševni zakoni, ter na podstavi teh vstvarila prava narodna književnost.

II.

Ako izgubimo povsem tem narodni jezik, ne dobimo nikdar več tako prikladnega duševnega srednika in izgubimo ob jednem naravne, duševne narodne zaklade iz vse preteklosti, ki jih hrani jezik v posebnih oblikah.

Bolj za jezik je torej tudi s te strani opravičen in pomenljiv. Še večjega pomena pa je, če pomislimo, da je odstranjenje narodnega jezika samo prva stopinja, na kateri začenjajo narod prištevati drugim narodom in mu

torej vzamejo tudi narodnost, kolikor je to možno s potujčevanjem.

Še dandanes se namreč slepe ali se hočejo slepiti, ako menijo, da s potujčevanjem uničijo lastnosti drugih narodov. Na zunaj pač, na znotraj pa ne. Ako je res, da so narodna svojstva poleg narodnega jezika posledice posebnega fiziologiškega in še bolj psihologiškega življenja določnih narodov, mora biti tudi resnično, da z zunanostjo ne uničijo še istih naravnih narodnih lastnostij. Polabski Slovani so se n. pr. potopili v Nemcih; ali v tem se v Nemcih še pretaka slovanska kri, in ta kri deluje in vstvarja drugače, nego da bi bila zgolj nemška kri. Oni ki mislijo globlje, so celó prepričani, da mehota nižnonemškega narečja ne izvira samo iz nemške krvi, ampak veliko bolj iz vpliva slovanske, z Nemci na zunaj že stoletja tesneje združene narave. Saj pa tudi ne more biti drugače; že razlika v obrazu in v položnji in razmerji govorilnih delov bi morala kazati nato, da posebnost jeziku izvira iz posebnosti tudi govoril, in da Slovan, kolikor je različen v tem od Nemca, ne more jednako izgovarjati glasov kakor Nemec, in Nemec ne kakor Slovan. Kar pa velja o jeziku, gospoduje še veliko bolj v duševnem življenju, in posebnosti severnih Nemcev niso posledica samo nemške narave.

Ta resnica nas poučuje, da današnja politika, ki zaradi političnih interesov tujci narode, ne deluje v zmislu znanstvenih resnic, ampak ravno nasprotno. Znanstvo kaže, da narodne lastnosti se ne dajo uničiti do korenine, tudi kjer se posreči, jezik vzeti kakim narodnosti. Politika nekaterih narodov pa prezira te vednostne resnice in v tem, ko trdi na zunaj, da skrbi za pravo narodnostno krepljenje, naravnost slabi čisto narodno kri s krvjo drugih narodov. Kjer se dela taka politika, je pač na krivem mestu povdarjanje, kakor da bi bili dotični tujčujoči narodi čistokrvni narodi, ali kakor da bi ravno oni gojili čisti narodni duh, narodni značaj, narodno npravstvenost, pravo in umetnost. Smešno je n. pr. dandanes, kak narod zaničevati zaradi njegovega jezika, njegovih običajev, njegove umetnosti, v obče zaradi njegove določne narodnosti, z druge strani pa hrepeneti, da bi potujčili ravno isti, toliko zaničevani narod, in potem, ko so ga potujčili, povdarjati, da je ta potujčena kri čista kri, nepokvarjen značaj onega naroda, ki je potujčil drugega. Ako ima kak narod zares slabe lastnosti, mu jih s tem ne odstranijo, da ga spravijo pod obleko tujega jezika. Kri se ne dá spremeniti z lehka, in lastnosti narodne ostanejo in delajo tudi pod tujo obleko v istem duhu, kakor so se razkrivale pred potujčenjem.

Sevni Nemci utegnejo imeti mnogokak običaj, kak napev in mnogo drugega, kar je posledica in sad slovanske krvi. Ako se pa Nemci mešajo s Slovani, nimajo pravice naglašati, da bije v njih čista nemška kri.

Kakó da pleme in deblo kakega naroda stalno deluje v kakem narodu, razvidimo celó iz vedenja pojed-

nih narodov indoevropske skupine. Ako bi se posrečilo n. pr. kakega Italijana ponemčiti, s tem ni še on Nemec, nemškega vedenja, ampak on ostane živahen, gibčen v kretanji, kakor je bil poprej, in še njegovi ponemčeni otroci bodo kazali živ, italijanski temperament in s tem vse ono, kar izvira naravno iz take krvi.

Žid se suka že nad dvatisočletjem med indoevropsko jezično skupino; naj govori nemški, francoski, poljski, vedno je bistveno takošen, kakoršni so bili njegovi pradedje za Mojzesa ali še poprej. Nemci so gledé na Žide začeli spoznavati to naravno, recimo, etnologiško resnico. Gledé na nekatere dele Slovanov pa ta resnica ne ugaja ne Nemcem, ne Italijanom. Madjari pa, ki vedo, da pripadajo celó k drugemu pasmu, bi se najbolje morali zavedati resnice, da njih narod ne razširi lastne krvi s tem, ako tujci Slovane, Rumune in Nemce. Madjarsko tujčenje je podobno nameri, ko bi kdo hotel Zamorca napraviti iz Indoevropejca samo s tem, da bi ga oblekel po običaji Zamorcev.

Pride doba, ko bo tudi politika delala z drugim, naravnišim načelom, da ne bo kazila naravnih zakonov in združevala ali celó zlivala v jedno zmes, kar se ne dá združevati. Kdor poštevata tako podjarmljevanje kot patologiško, ima gledé na narodno potujčevanje popolnoma prav, in je jako žalostno, da se je vrgla današnja politika ravno na človeško kri in celó na take dele človeštva, ki se po fizični in duševni naravi enakovrstni in jednako vredni.

Veda je v tem pogledu onemogla ravno tam, kjer so narodi na glasu, da visoko cenijo znanstvene zakone.

Onim narodom, ki so v nevarnosti, da izgubé poleg svojega jezika tudi svojo narodnost, ne ostane drugega, kakor zavedati se najprej, kaj je prav za prav v nevarnosti, in potem braniti narodna svojstva. Ta svojstva sestavljajo še le prav to, kar imenujemo narodnost, in da je narodnost več vredna, nego samo jezik, označujejo celó avstrijski osnovni zakoni, ki v čl. XIX. stavljajo varstvo narodnosti pred varstvo jezika. Razvidna pa je ta večja vrednost tudi iz tega, da je tudi jezik del in sicer samo jeden del narodnosti, in on se naglašá poleg narodnosti najbolj zaradi tega kot poseben del, ker je po vsebini različen od drugih narodnih svojstev. Jezik je namreč bolj formalne narave, v tem ko so druga narodna svojstva prava, dejanska ali rejalna vsebina narodnosti. Potem ločijo jezik od narodnosti, ker je najočitniši znak za kako narodnost; po jeziku sklepajo na narod, po jeziku omejujejo tudi narode. Taka razlika in tako sklepanje bi ne bilo nepravilno, ko bi se narodi razvijali naravno, samostalno, brez tujega vpliva. Videli pa smo že, da ponemčeni Slovan ni pravi Nemec, a ravno to, da je možno stvar zavijati in narode med seboj slepiti z jezikom, je možno uganjati narodno politiko s potujčevanjem. Ko bi se stroge narodne stranke zavedale te slepivnosti, bi ne dopuščale potujčevalne politike; dovoljevale bi po-

največ politično podjarmljevanje, nikakor pa ne asimilovanja tujih narodov. Tuji vplivi zopet slepé jeden in isti narod, da misli, da je še nepokvarjen v narodnosti, v tem ko mu je morda ostal samo še jezik prvoten, in je izgubil že vse druge sadove lastne narodnosti.

Premeteni politiki in državniki porabljaajo tudi ta princip v podjarmljenje tujih národov, ki so različni od naroda ali narodov njih držav. Takó so že Nemci in nemški državniki nemškega cesarstva izrazili se zlasti tudi o Čehih, da spadajo k Nemcem, ki imajo nemško, ne pa slovansko kulturo.

Z jedne strani delajo torej agresivne države z načelom, da jezik tujčijo narodom jih potem reklamujejo za svoje države; z druge strani pa devajo v čist nič državniki istih agrisivnih držav ravno jezik, kedar ga ne morejo odstraniti takó brž, ter cenijo narodno kulturo više nego jezik. Če je ta kultura podobna kulturi agresivnih držav, politikom istih držav zadoščuje ta kulturna sličnost.

Iz teh načel agresivnih držav razumemo tudi, zakaj toliko pazijo na kulturno razvijanje onih narodov, ki bi jih radi priklopili sebi, drugim državam na očitno škodo. Tudi gledé na naše cesarstvo ni tujim državnikom vse jedno, kakó se razvijajo kulturno avstrijski narodi, in isti državniki bi bili najbolj zadovoljni, ko bi se avstrijski narodi ravnali v kulturnem pogledu po kulturah njih držav. Tako delajo tuji državniki celó iz kulturnih vprašanj svojo politiko, in liberalci nemški, madjarski in židovski, ki ne poznajo vrednosti narodnosti, pomagajo takó težnjam tujih držav na škodo naše države. Ti liberalci, kakor državniki tujih agresivnih držav, nič ne pomislijo, da imajo avstrijski narodi v členu XIX. zagotovilo in svobodo, da smejo braniti in gojiti svojo narodnost in jezik.

III.

Iz tujih teženj, ki sezajo celó v predele kultur avstrijskih narodov, je razvidno, kolika potreba je, da se razni avstrijski narodi zavedajo svoje narodnosti. Zunanjo nevarnost zaprečijo samo tedaj, ako svoja narodna svojstva branijo in razvijajo, kakor je njim najugodniše.

Prava zavest o narodnosti nam kaže, da se narodnost razodeva v veri in cerkvenih napravah in običajih, v pravstvenosti, v pravnih oblikah, narodnih praznikih, družinskih in družabnih navadah, v pesmih, petji, glashi in plesih, v noši, v lišpu in ornamentiki in še po drugovrstnih pojavih posebnega mišljenja in čustva.

Kar se dostaje vere, so naši pradedje čistili posebna božanstva, in teh so se sami držali, ne da bi jih bil kdo učil o njih. Razvijali so gledé na bogove in njih praznike posebne običaje, in teh običajev tudi krščanstvo ni moglo ali ni hotelo zatreti na vse strani. Znano je namreč, da so bili oznanovalci krščanske vere toliko modri, da so rajši starim poganskim narodom in na-

redbam dajali krščanski pomen in krščanstvu odgovarjajoče ime. Takó se je ohranilo, če tudi v spremenjenih oblikah, vendar v cerkvi še mnogo takega kar je rodil svojstveni duh tega ali onega naroda. Tudi med Slovani spominja še to in ono na pogansko dobo, in tudi to, kar so Slovani sprejeli novega, so po svoje zasukali v obliki in na zunaj, ne da bi s tem bistveno škodovali krščanskemu duhu. Čim starejši so cerkveni obredi, shodi in običaji, tem bolj priljubljeni so narodom, to pa zagradel, ker so oni sami prirejali iste oblike in iste shode, kakor je bilo njim prav, in cerkev, ki je znala ločiti jedro od lupine, ni se protivila takim svojstvom, marveč je vedela, da s takim vedenjem povzdiguje najboljše pobožnost svojih vernikov. To je tudi glavni vzrok, da je cerkev privolila v razne cerkvene, narodom priljubljene se obrede, in s tem je samo pridobila.

Narodi razvijajo svoje pravo v družinskih, družabnih in lastninskih razmerah. Slovani imajo lastne običaje pri krstu, ženitbi in pokopu. Oni so uredili po svoje družinske pravice in jih utrdili po posebnih navadah. Veselje in žalost razodevajo ob raznih družinskih in sorodstvenih dogodkih in prilikah po svoje in se v tem razločujejo od drugih narodov.

Prijateljstvo in pobratimstvo, pogodbe, prisege, zarote, maščevanje sklepajo in izvršujejo po svoje, in s tem proizvajajo tudi raznotere oblike duševnega pojavljanja. Ti proizvodi oddajajo velik del narodnega blaga, in to blago je v pojedinih oddelkih mnogo stoletij staro ter spominja tu in tam na pogansko dobo.

Slovansko petje se odlikuje po svojstvenih napevih, in preiskave dokazujejo vedno bolj, da so se v slovanski godbi razvili celó posebni zakoni, katerih ne zasledimo pri drugih narodih. Jednako je še mnogo ostankov slovanskega plesa, ki je različen od plesov drugih narodov.

Nošo razvijajo narodi po svojih podnebnih potrebah ter po ukusu, kakor je jedino pri njih doma. In da slovanski ukus v lepšanji narodnega kroja ni bil slab, kažejo tuji narodi, ki te kroje, sosebno pa njegov lišp, občudujejo, posnemajo in porablajo za svoje potrebe in mode. Ornamentika slovanska je v resnici občudovanja vredna; to so pokazale najnovejše razstave na Slovaškem, Moravskem in drugod.

Kdo ni še slišal o slovanskih zadrugah in ruskem „Miru“? Ali ne pričajo te družabne in narodne gospodarske naprave o svojstvu in kreposti slovanskega duha? Nemci, ki najgloblje sezajo v sedanji narodnogospodarski stroj zapadnih narodov, čim dalje se približujejo s svojim mišljenjem nazorom, ki se popolnoma ujemajo s početki in osnovami narodnega gospodarstva, kakoršno je v resnici socialno živelo stoletja med Slovani, in kakoršno še zdaj ni zamrlo, zlasti na Ruskem ne.

Slovani so bili v zgodovini toliko srečni, da so bili dobili poleg slovanskih cerkvenih obredov tudi posebne črke in književni jezik, kakoršnih v taki popolnosti ni bilo najti med drugimi evropskimi narodi, in črke so se jim ohranile v književnosti do denšnjega dne na vzhodu. Te črke so najprikladniše stroju slovanščine v obče.

Tako je očitno, da narodi, ako so nepckvarjeni, še živahni in čili, vstvarjajo izmed sebe svojstva, ki so različna od posebnostij drugih narodov, in ta svojstva so jim draga nad vse, ker so njih plod, in ker se popolnoma vjemajo z njih potrebami, ukusom, čustvom o pravu, z nazoni o verskih resnicah in o vsem drugem življenji.

Vsa ta svojstva skup so še le prava podstava narodnosti, katera torej ni nič drugega, kakor skupnost iz dotičnega naroda vzraslih duševnih sadov in oblik. Izguba vsake teh posebnostij ima v posledici to, da oslabi kulturno moč narodovo, in narod, ki polagoma ali naglo nadomesti svoje kulturne plode in zaklade s tujimi, izgubi bolj in bolj lastno plodovitost in moč lastne narodnosti. Tak narod samo na videz dela meje sredi drugih narodov; v resnici se potaplja v druge narodnosti ter sprejemlja mišljenje in nazore teh narodnostij. Jedino podedovana kri mu še nasprotuje, da se ne more identifikovati s tujo narodnostjo. Ali tujec, kakor je bilo zgoraj razloženo, ne poštevava krvi, in tako meni da ima vso pravico, tak narod pridružiti narodno in politično popolnoma sebi.

Narod, ki je bolj ali manj zamenjal švojo narodnost s tujo kulturo, tolaži se jedino še s tem, da morda govori še prvotni jezik. Ali ker je kultura kot skupnost duševnih plodov podstava mišljenju, torej tudi jezik izgubi v takem položaji prejšnjo narodno živahnost in, kakor je naravno, slabi se isti jezik potom tuje kulture ravno tudi v leksikalnem ali slovarskem pogledu. Slovarsko tuje gradivo je kot tako sicer robato ali vendar podstava, na kateri se tujstvo tudi v jeziku vsiljuje do najfinejših jezičnih zvez.

Ko dojde do tega propada, izgubi jezik svoje pravo življenje, s tem izgubi narod poslednji znak, ki ga je še, vsaj po posodi narodnega duha, ločil od tujih narodov.

Takó je bramba in gojenje narodnosti ali narodne kulture uvet ali pogoj za pravo življenje narodnega jezika in za obstoj naroda samega. Narod, ki se zaveda, da so oslabela njegova narodna svojstva, ne ukrene pač boljšega, ako se hoče rešiti in zopet utrditi, kakor da skuša čim preje polastiti se vseh onih kulturnih strani in plodov, kakoršni so za prejšnjih dob krepčali njemu narodnost in s tem tudi jezik. To zahtevo stavlja do kulturno opešanih narodov prava zavest o narodnosti in jeziku.

Podgornik.

Nemško-avstrijska zveza v državnem zboru.

Zadnjič smo objavili tekst pogodbe o zvezi Nemčije in Avstro-Ogerske. Dne 6. febr. t. l. pa je imel knez Bismarck dolg govor v nemškem zboru v Berlinu ter je utemeljeval in opisoval med drugim zlasti tudi potrebo te zveze. Avstrijski narodi so po svojih glasilih, kakor naravno, različno razlagali tó zvezo, in še med avstrijskimi Nemci se ni pokazalo povsod jednako čustvo. V tem ko nemško-liberalna stranka prikriva svoje misli in čustva zaradi prikladnosti, s katero lovi vedno in vedno poleg narodnih tudi nenarodne, gmotne in politične dobičke, so strogi nemški nacionali isto tako vedno odkritosrčniši. Tako je avstrijski državni poslanec dr. Knotz s tovariši stavil v državnem zboru na Dunaji že 7. febr., t. j. takoj dan po Bismarkovem govoru predlog, da bi se po ustavni poti sprejela pogodba Nemčije in Avstro-Ogerske kot poseben člen „v državne osnovne zakone“. „Neue Fr. Presse“ je spominjala gledé na ta predlog že istega dne: „Dvomimo, da bi bila ta metoda prava za tako izjavo. Pač pa je res, da bi nemško prebivalstvo obeh polovic z navdušenjem sprejelo tak predlog, ko bi došel od vlad (sč.: avstrijsko-ogerskih), in znano je tudi, da je Bismarck sam izrazil prilično podobno misel, ali potem jo je popustil“. V državnem zboru pa je več nemških poslancev hvalilo zvezo Nemčije z Avstro-Ogersko. To je dalo povod, da se je oglasil tudi novo-izvoljeni češki državni poslanec dr. Herold, ki je govoril takó-le:

„Popolnoma umem, da bi bilo jako mikavno za one gospode, ki so stavili pred nekaterimi dnevi v tej zbornici predlog dr. Knotza, da bi porabili ob priliki narodnogospodarske pogodbe z nemškim cesarstvom v to, da bi provzročili politično nemodro narodno-ščuvajočo demonstracijo v tej zbornici, (Nasprotje na levi, Prav res! na desni), in da bi v trenutku, ko avstrijski narodi v britkosti in strahu gledajo v bodočnost, v trenutku, ko je premišljevatí državi to, da bi se mogli avstrijski narodi navdušiti za sedanje politične razmere, prilagali narodnogospodarskemu značaju pogodbe, katera ni nič novega, in nemško-avstrijski zvezi za vojno in mir, objavljeni pred nekaterimi dnevi, interpretacijo, s katero se nikoli in nikakor ne vjema velika večina avstrijskih narodov. (Živahno nasprotovanje na levi, Tako je! na desni), tendencijo, katera ne samo od nas, ki spadamo k slovanskim narodom, že naprej, ampak zahteva tudi od avstrijskih Nemcev, da stopimo v državno-pravno zvezo z mogočno državo, v zvezo, ki ne more pomeniti drugega, kakor popuščenje, ponižanje velevlasti Avstrije. (Uporno nasprotovanje na levi. Tako je! na desni.)

V tej visoki zbornici je moj prav dober prijatelj, ki ga visoko cenim osebno, gospod poslanec dr. Bareuther, obširno utemeljeval veliko češčenje, katero goji do nem-

škega državnega kancelarja Bismarcka, češčenje, katero je jako malo primerno že njegovemu demokratskemu prepričanju in liberalnemu značaju. Rekel je, da se je razglasila avstrijska zvezna pogodba v trenutku, ko se je v tej državi, sosebno od strani sedanje vlade, k častilcem katere se jaz ne prištevam nikakor, pričela vojna proti nemškemu jeziku in naobraženju in proti njegovemu zgodovinskemu značaju. Trdil je tudi, da je nemški in avstrijski interes vselej in pod vsemi uveti jeden in isti. No, gledé na poslednjo trditev imam pač nekoliko osnovanih pomislekov. Saj vendar, ni še takó davno odkar se je vojskovala Avstrija z Nemčijo, oziroma s Prusijo; tudi ni takó davno, da je hotel toliko občudovani državni kancelar Bismarck stopiti v ožo zvezo z drugimi vlastimi, kar gotovo ni bilo na dobiček našemu cesarstvu. Pač je samo na tem, kaj si jako spoštovani predgovornik predočuje pod avstrijskim in nemškim interesom. Ako ima za avstrijski interes, da bi se priredila ta država različnih jednakovrednih in enakopravnih narodnostij v nemško državo, potem mi je popolnoma umevno njegovo razpravljanje. Toda jaz menim, da to cesarstvo nima nemškega značaja. (Viharno nasprotovanje na levi, živahno odobravanje in klici: Takó je! na desni), ne more imeti nemškega značaja, dokler ima to cesarstvo večino slovanskih prebivalcev. (Živahno pritrdjevanje na desni, ponovljeno nasprotje na levi.)

Jako obžalovanja vredno je, in oni Pemci -- ali Čehi, kakor nas hočete imenovati -- moramo se tudi čuditi nepretržnim trditvam, kakor da bi se izpodmikalo nemško bistvo, nemški jezik in nemška omika. Ne, gospoda moja, Vi nimate nikakega uzroka, pritoževati se. Ako je kak narod v Avstriji, ki se more pritoževati o izpodmikanji svojega jezika, svoje kulture in svojega narodnega značaja, pač je to narod naš (Pritrdjevanje na desni), in nam ni treba biti tu kot zatožencem, ampak kot tožnikom, ker je obrnena proti nam cela uprava, šolstvo in vse ono, kar je v zvezi z narodnim značajem kakega naroda.

S strani poslanca dr. Mengerja se je reklo, da ozka carinska (colna) unija z nemškim cesarstvom je največi blagor in blagoslov za Avstrijo. Kazali so danes in tudi včeraj, da za dobe Metternichove in Bruckove sta imela ta dva nemška državnikar carinsko zvezo z Nemčijo pred očmi kot vzor ali idejal. Kolikor pa vem jaz iz zgodovine, bila je Avstrija tedaj nemška zvezna država in je imela vrhovnost ali supremacijo v tej zvezi (bund), in tudi Italija ni bila zjedinjena narodna država, marveč so pripadale pojedine italijanske države nekaj k avstrijski kroni, nekaj pa so bile v njeni zavisnosti. Da so hoteli isto vrhovnost v Nemčiji in Italiji utrditi tudi še s carinsko zvezo, je pač umevno; ali danes stvari niso take več.

Gospod poslanec dr. Menger nas je torej hotel pridobiti za to veliko carinsko zvezo z Nemčijo s tem, da je rekel, da vleče naša srca sicer proti vzhodu, da naj bi pa kot kulturni narod vstopili rajši v zakon z nemškimi cesarstvom, ker bi bil ta zakon sicer zakon pameti, pa vendar zakon pošten.

V istem trenutku se je obrnil tudi do Poljakov. Naši poljski bratje na Nemškem bi Vam utegnili mnogo povedati o tem zakonu pameti (Pritrjevanje na desni), in mi ne nahajamo v tem prisrčnem odnošaji med nemškim cesarstvom in poljskimi brati na Pruskem prav nobenega vzroka, da bi hrepeneli mi po tem takó imenovanem zakonu pameti. (Odobranje na desni; klici z leve: „In Rusko-Poljsko?“)

Ker zahtevajo nekateri gospodje na podstavi nemško-avstrijske zveze, da bi stopila Avstrija v ože državno-pravno razmerje z Nemčijo, mi je pač obstati očitno: mi Čehi nismo toliko navdušeni za nemško-avstrijsko pogodbo. Ne zaradi tega, ker bi je ne hoteli poštovati kot podstavo današnje mirovne zveze (lige), ampak zaradi tega, ker nismo preverjeni, da Nemčija zares s to pogodbo hoče mir in hoče ohraniti mir. Nočem se dalje spuščati v zunanjo politiko, to pa je gotovo, da mi nikdar ne privolimo v državno-pravno razmerje z Nemčijo. Kdor hoče, da Avstrija je in ostane samostalna, mogočna država, nikdar se ne pridruži tej pogodbi, in jaz menim, da dokler je kaka avstrijska vlada in avstrijski parlament, nikdar se ne sprejme predlog poslanca dr. Knotza“ (Pritrjevalni klici z desnice.)

Konfesijonalna šola.

Tudi slovenski listi so že prejšnjih let mnogokrat poročali o namerah nemških konservativcev, ki so vedno težili po spremembi dosedanje nekonfesijonalne ali brezverske šole. Slovenske novine so ugovarjale očitjanju, češ, da slovenski narod ne mara, da bi se kaj predrugačilo v državnem šolskem zakon. Nemški konservativci pa so v jedno mer trdili, da slovanske narodnosti sploh nočejo takih sprememb, ter so bili zmerom gluhi nasproti svetom, katere so stavile slovanske in v obče slovanske novine. Poslednje so vedno zahtevale, da se je Slovanom boriti za branbo svoje narodnosti v toliki meri, da nimajo časa in volje za druge naloge, dokler se jim ne dá poročstvo za obstoj jezika in narodnosti.

Slovani so bili, so trdili in so v resnici konservativnega značaja; to so oni po svoji naravi in po poklicu, ki je z velike večine kmetijskega značaja. Če je kod sorodstvo in enakost gledé na konservativne težnje, pač ni nemškim konservativcem iskati boljših pristašev in somišljenikov, nego so ravno Slovani v obče, torej tudi avstrijski slovanski oddelki. Ako je torej bila ali je še nemških konservativcev zaresna volja, kaj znatnega doseči ustavnim putem, morajo dosledno gledati, da Slovane same najprej utrdé, da jih oprosté neprestanih bojev za obstanek njih jezika in njih narodnosti. Ako mislijo nemški konservativci zares konservativno, zaresno in dosledno, potem lahko prevdarijo, da Slovan ne more iz svoje kože, da torej konservativna moč slovanskega življa jim ne more uiti, pač pa utegne Slovanom izginiti jezik in narodnost, ako se ne izvrši dejanski ustava v zmislu čl. XIX. osnovnih zakonov. Vsekakor je velevala taktika, da bi nemški konservativci ustregli najprej Slovanom v zmislu navedenega ustavnega člena. To se je spodobilo že zaradi tega, ker je moč slovanskega življa večja, nego nemških konservativcev. Ob jednom so nemški konser-

vativci vedno naglašali, da hočejo pomagati, da se izvrši enakopravnost takó, da bi se Slovani pomirili in ukrepili v narodnostnem pogledu.

Ali nemški konservativci so se vedno obotavljali, da bi se izvršila dosledno in vsestransko ista narodna enakopravnost. Ravno oni so pred vsemi drugimi povdarjali, da je razširiti deželno avtonomijo, ter so s tem delali ravno v nasprotji s pravo izvršbo narodne enakopravnosti. In tako so prišli do tega, da so napravili načrt o spremembi doslej veljavnega državnega šolskega zakona, in so ga po knezu Liechtensteinu predložili v tem zasedanji državnemu zboru na Dunaji. Ta načrt imenujejo konfesijonalni državni zakon o osnovnih (ljudskih) šolah. To ime zasluži tudi zaradi tega, ker zahteva, da bi se otroci učili v duhu one vere, katere so, da bi se dosledno nastavljali učitelji, ki so iste vere, kakor so otroci sami. Po takem bi ne bilo dovoljeno, da bi učitelj židovskega rodu ali, prav za prav, židovske vere poučeval otroke krščanske vere, in ravno takó bi ne smel poučevati v osnovnih šolah s katoliškimi učenci učitelj, ki je protestantskega veroizpovedanja.

Novi načrt je gledé te strani obrnen najbolj proti Židom, ki se vedno bolj poprijemljejo tudi učiteljskega stanu. Koristil bi tak zakon zaradi tega najbolj Nemcem, ki imajo razmeroma veliko Židov v svoji sredi.

Razumevno je, da se Židje protivijo takemu zakonu, in ker imajo velik vpliv na nemško občinstvo, nasprotuje tudi veliko ali večina Nemcev istemu načrtu. Velika agitacija se je vzbudila proti nameri konservativnih Nemcev, pretveze in razlogi pa so jako različni, in židovsko-liberalni listi jo znajo že takó zasukavati, da ne povedó, kaj jih najbolj tišči v tem načrtu, ko bi dobil zakonito veljavo.

Ravno to pa, kar ne ugaja Židom in liberalnim Nemcem, je v načrtu še dovolj dobro, in ko bi obsejal samo to, bi ga Slovani sprejeli z velikim veseljem ter bi spodbujali od kraja državne poslance, da naj se jednoglasno pridružijo središnemu Liechtensteinovemu klubu, od katerega je prišel ta novi šolski načrt. Ali konservativni Nemci so si ostali dosledni tudi v tem podjetju, ali prav za prav storili so še manj, nego kažejo drugače svojo voljo vsaj z besedo. Oni namreč niso čisto nič omenili jezika in narodnosti, kakó bi se tema dvema zadostilo v zmislu čl. XIX. To je torej manj, nego ona volja, ki trdi, da hoče Slovanom ostati pravična. Tako preziranje jako osupne že na prvi hip, in je videti, da konservativnih Nemcev nič ne teži, kar je za Slovane vitalno vprašanje.

Ali še hujša, najhujša cele osnove šolskega načrta je pa ta, da izroča osnovno šolstvo naravnost deželnemu zakonodajstvu, deželnim zborom. Sledi namreč najprej 9 odstavkov I. člena, potem pa se glasi II. člen takó-le: Poleg teh načel (našteti od § 1. do vključno § 9.) so pridržana **deželnemu zakonodajstvu** vsa zakonita določila:

- Gledé snovanja, vzdrževanja, uravnanja vodstva in nadzorstva javnih osnovnih (ljudskih) šol in učiteljskih izobraževališč, kakor gledé uredbe njih interkonfesionalnih (medverskih) razmer;
- gledé uravnanja pravnih razmer učiteljskega osebja;
- gledé določitve vseh troškov, potrebnih za šolstvo, torej tudi za verouk, in kakó naj se troški pokrивajo ali zmagujejo;
- gledé določeb o zasebnih osnovnih in zasebnih učiteljskih izobraževališčih.

Odstavek 7. čl. I. prepušča sicer najvišje nadzorstvo nad odgojevalstvom in šolstvom gledé osnovne šole državi potom naučnega ministerstva; ali spominjati se je treba, da ministerstvo je izvrševalna oblast, in da ta navadno ne nasprotuje in ne more z lehka nasprotovati sklepom deželnih zborov, ako se držé ti črke postave in celó postave, sklenene od državnega zbora in potrjene od cesarja samega. Po členu II. tega novega načrta bi dobivali deželni zbori o osnovnih šolah bistveno vso oblast v svoje področje, in večine istih deželnih zastopov bi sklepale, kakor bi ugajalo njim, in te večine bi že vedele zagovarjati svoje sklepe, če ne z drugim, s kako slepivno pretvezo.

Narodnosti, ki so v raznoterih deželah v manjšinah, bi bile popolnoma izročene samovolji većin, in še večine prebivalstva v kaki deželi bi se morale uklanjati sklepom deželnih zborov, v katerih bi sede le umetno napravljene večine deželnih poslancev.

Niti večina češkega prebivalstva v češkem kraljestvu, niti 95% večina slovenskega prebivalstva v kranjski vojvodini bi ne bili varni pred sklepi umetno sestavljenih većin deželnih zastopnikov nasprotne narodnosti. Kaj hočemo še le govoriti o Trstu, Istri, dež. zborih v

Gradcu, Celovcu in o dež. zborih, ki zastopajo moravske Čehe in Čehe in Poljake v deželnem zboru šlezkem? Ali bi se Čehi in Slovenci ne nemčili in italijanili po sklepih deželnih zastopov v osnovnih šolah še veliko bolj, nego doslej? In ti Čehi in Slovenci bi ne mogli niti pritoževati se zaradi krivic pred državnim sodiščem, kakor se smejo zdaj, ako prekorači osrednja vlada, oziroma naučno ministerstvo, meje svojega področja in določenih zakonov.

Potem pa še to. Člen III. Liechtensteinovega načrta govori določno o tem, da bi se ta zakon ne dotikal „uredbe, tičóče se osnove deželnega šolskega sveta za kraljevine Galicijo in Vladimirijo (Lodomirijo) in velevojvodino Krakovsko.“

Ta izjema je sama po sebi nepravilna, ki naj bi jo potrdil državni zbor, kateremu je vendar skrbeti na prvem mestu, da sklepa o skupnostih, torej tudi o enakostih za vse narodnosti in dežele, sosebno pa, kedar se sklepa o takó imenitnih stvareh, kakoršne so osnovne šole. Izjemo pa so nemški konservativci napravili naravnost na dobiček Poljakom, ki naj bi še nadalje gospodovali po itak že preveč pooblaščenem Levovskem deželnem zboru nad večino prebivalstva, nad gališkimi Rusi, kakor se to godi doslej. Poljaki se sicer izgovarjajo, da bi imeli Rusi v Bukovini večino nad Poljaki, ali kaj je peščica naseljenih bukovinskih Poljakov nasproti 3 milijonom Rusov v Galiciji? In Rusi, bukovinski, kakor gališki ne hrepené potem, da bi tujčili druge in gospodovali nad njimi, ampak zahtevajo samo, kakor Čehi in Slovenci, da bi se jim ne godila krivica ter podelila ona pravica, ki jim je podeljena za šolstvo in vse druge narodne zadeve v členu XIX. osnovnih zakonov.

Avstrijski Rusi v Galiciji in v Bukovini, kakor Čehi in Slovenci, so vsi vsled načela proti temu, da bi se deželna avtonomija širila v narodnostnih stvareh, ker sprevidijo, da po taki osnovi ni možno doseči in uživati narodne enakopravnosti. Liechtensteinov šolski načrt ima torej pri korenini največe osnovne ali sestavne napake, in te napake so krive, da morajo poleg Čehov in Rusov tudi Slovenci z vso odločnostjo upreti se takim nameram, kakoršne ima ta načrt. Nasprotstvo teh slovanskih narodnostij izvira po takem iz popolnoma drugih vzrokov in razlogov, nego jih naštevajo Židje in liberalni Nemci.

Načrt bi se moral bistveno predrugačiti, in še to bi ne zadoščevalo, da bi se sprejel določno narodni jezik v osnovne šole. Vzrokov za to ne moremo zdaj navajati.

Liechtensteinov šolski načrt obseza poleg dobrega gledé na versko odgojo otrók in istoverski značaj učiteljev največe nevarnosti z ozirom na izvršbo čl. XIX. in malo da ne nepregledne hude posledice celó v pogledu na razna veroizpovedanja. Načrt je kakor nalašč osnovan proti Slovanom, in zanj ne bodo glasovali slovanski dr-

žavni poslanci, ki bi s takim postopanjem ravno narodnostim, od njih zastopanim, kopali jamo.

Nemški konservativci imajo določene poti, ako hočejo zares delovati v konservativnem zmislu; naj sodelujejo najprej za izvršbo narodne enakopravnosti, potem osnujejo sami od sebe srečniši s čl. XIX. soglasen načrt, ki gotovo prodere brez nasprotstva od slovanske strani, in prodere celó kljubu nasprotovanju židovskih in nemških liberalcev.

Hic Rhodus, hic salta!

Domači in drugi glasovi v Liechtensteinovem načrtu.

„Edinost“ razpravlja v članku „Lex Liechtenstein“ novo namero nemških konservativcev ter odločno zahteva, da naj se postavi šolstvo na narodno podlago. Šola naj bo narodna in verska. Nadeja se, da se v novem načrtu izrecno določi narodnost šolstva. „Zdrava pamet sama veli“ vsakemu mirno mislečemu človeku, da si cerkev ne more obetati od nove postave dobrega uspeha, ako ne postavi šolstva na narodno stališče. „Celo divjim Kafrom in Hotentotom oznanjajo vero v materinem jeziku, a v nas Slovencih se v nekaterih krajih niti vera ne uči v materinem, ampak v tujem jeziku.“ „Dom in vera morata biti vsakemu človeku sveta; prvi se ne sme in ne more ločiti od druge.“ Ali ne samo veronauk se mora učencem razlagati v materinem jeziku, temveč tudi drugi predmeti.

„Bode-li nova šolska postava temu v okom prišla? — Ne, ako se ne postavi na narodno stališče!“ „Tudi v Trstu in okolici je treba temeljite preosnove; osebno bi priporočali našim poslancem, da terjajo, naj se vse tržaške šole vzamejo v državno upravo, da se mestnemu lahonskemu šolskemu svetu prestrižejo vendar enkrat petri.“ . . . . .

„Edinost“ konečno posebe nasvetuje, kako bi se moral šolski zakon napraviti v zmislu narodne postave.

„Slovenski Narod“ pravi v članku „Lex Liechtenstein in Slovenci“, da ta načrt ima glavno napako v tem, da je njegovo „teženje prejednostransko. Ako se hoče zboljšati in pospešiti odgoja narodov s tem, da se osnovna šola uredi bolj v zmislu vere in morale, ne sme se tudi prezreti drugo osnovno načelo, narodna podlaga šole v jezikovnem oziru. Skrajni čas je, da raznarodna Avstrija dobi tudi ljudske šole, ki bodo vsem raznim narodom njenim jednako pristopne, v katerih se bode vsak narod izobraževal na jedino zdravi in pametni podlagi, s svojim prirojenim jezikom. To je skrb države in nikakor ne gre, da bi to določevale dežele, ker iz tega sledi, da bi narodnosti, ki so v manjšini, bile gledé učnega jezika raja pod tiranstvom močnejših narodnostij v deželi. Po Liechtensteinovem predlogu bile bi slovenske manjšine po Štajerskem, Koroškem, Goriškem in Primorskem še hujše zatirane, kakor so doslej bile — in to je ugovor, ki nobenemu Slovincu ali Slovanu ne dopušča, da bi le z mezincem ganil za objavljeni načrt nemških konservativcev.“ Zato svaré po objavi „Sl. Nar.“ tudi koroški rodoljubi, da bi se nikakor ne podpisavali Slovenci na peticije, ki prosijo, da bi se načrt Liechtensteinov sprejel nespremenjen. Koroški kmet se je izrazil gledé na to: „V peticiji (ki jo pošiljajo v podpis) se govori le o verski, nič pa o slovenski šoli. Mi Slovenci pa moramo dobiti versko-slovensko

šolo, ako se hočemo otepi požrešnega žrela vedno bolj razširjajočega se ponemčevanja in nesramnega lažiliberalizma.“ Koroški Slovenci zahtevajo na takih peticijah ta-le dostavek: „Naši podpisi so veljavni, ako vsprejme knez Liechtenstein v svoj predlog tudi točko, po koji nam bode zajamčeno, da bode v novi verski šoli materni jezik podlaga vsemu pouku, drugi deželni jezik pa le neobvezen predmet tretjega šolskega leta počenši. Za materni jezik pa naj se zmatra v krajih, kjer sta dva jezika v navadi, tisti, v kojem se v dotični župniji pridiguje in razlaga krščanski nauk.“

Koroški rodoljub opominja konečno v „Slov. Nar.“, da naj se Slovenci ne prenačijo s podpisovanjem peticij za Liechtensteinov predlog, ker jim je po žalostnih izkušnjah v deželnem zboru štajerskem znano, da Liechtenstein in njegovi pristaši nimajo pravega srca za narodnost Slovencev.“

Celovski „Mir“ tudi posebe povdarja, da mora biti verska šola ob jednem narodna.

„Südsteirische Post“ od 4. februarja t. l. se odločno postavlja proti Liechtensteinovemu načrtu, ker bi dobila deželna samouprava ž njim prevelik vpliv na šolstvo, in bi to škodovalo deželam, kjer so liberalne večine po deželnih zborih, torej na Štajerskem, Koroškem, v Istri in Trstu. Ta list pripoveduje, da se je v seji Hohenwartovega kluba 6. oktobra 1885 uprl poslanec M. Vošnjak nameri, da bi dobili deželni zbori večji vpliv na šolstvo, in jo pristavil, da bi imelo to najosodniše posledice gledé na navedene dežele. V istem zmislu se je izrazil v seji istega kluba dne 3. februarja 1886, in takrat so pripoznali odlomki Hohenwartovega kluba, da je tak ugovor vpravičen.

No to so bili sklenili v prvi osnutek Liechtensteinovega načrta sprejeti popravek, da ne dobé oblasti deželni zbori gledé na določbo učnega jezika in da bi mogli siliti učiti se tudi drugega deželnega jezika. V tem pogledu da veljajo določbe čl. XIX. osnovnih zakonov. Navedeni list pristavlja, da tak popravek je neizogibno potreben, še posebej z ozirom na izjavo deželnega odbora štajerskega, ki je rekel, da „osnovni državni zakoni so samo akademične veljave“.

Ker pa so menili, da bi taka določba v državnem šolskem zakonu, zahtevala dve tretjini večine, so jo opustili docela, to pa je provzročilo, da razun kanonika Kluna ni noben slovenski državni poslanec podpisal sedanjega Liechtensteinovega načrta.

Samo po sebi se umè, da so iz enakih razlogov pravi slovanski rodoljubi povsod proti Liechtensteinovemu predlogu ter ga obsojajo celó s stališč, katerih mi ne moremo pojasnjevati, in vendar se drugače zlagajo gledé na verski značaj s Slovenci. „Parlamentär“ je objavil najpoučnijo razpravo, kakó se je vesti avstrijskim Slovanom nasproti predlogu nemških konservativcev.

In celó nemški konservativni listi se ne vjemajo s tem predlogom. Jako pomenljivo je stališče katoliško-konservativnega lista, Dunajskih „Politische Fragmente.“ Ta list je leto za letom budil nemške konservativce, naj bi se vendar zdramili ter stavili predlog za spremembo sedanjega državnega šolskega zakona. Razveselil se je list, ko je slišal o novem predlogu, a ko ga je videl, kakošen je, je začel togovati in obžalovati, da so spravili nekaj pred občinstvo, kar nikakor ne more dobiti zakonite veljave. Med drugimi vzroki, zaradi katerih mora načrtu nasprotovati, pa navaja tudi take, ki se popolnoma vjemajo z razlogi in pomisleki, ki jih objavljajo Slovani in Slovenci. „Pol. Frag.“ od 6. fe-

bruvarja t. l. pišejo med drugim: Kakor težé Slovani v deželah s Slovanskimi večinami in Nemci v deželah z nemško večino potem, da nameščajo po uradih in dostojanstvih samo osebe lastne narodnosti, jednako bi se ta sistem raztegnil tudi na učiteljstvo.

Nemške občine bi dobile na Češkem potem od deželnega šolskega sveta češke učitelje, češke občine na Moravskem, dokler je deželnozborska večina še nemška, pa nemške učitelje. Ali pa bi bilo morebiti možno kaj takega zaprečiti, ko bi se izročile učiteljske pripravnišnice deželam. . . . Ali mislijo po taki poti zares spraviti narode, ali bi se marveč ne povečalo dosedanje mrženje, ali more vlada, ki si je naložila spraviti narode, pritrčiti takemu zakonu?

To točko pa so avtorji načrta šolskega zakona prezrli do cela, in zaradi tega mora propasti.“

Po vsem tem je očitno, kaka nevarnost pretí Slovincem in drugim Slovanom, ko bi dobil veljavo tak načrt. Slovani morajo nasprotovati temu načrtu, oni z zavestjo ne morejo podpisati nikake peticije, ki bi hotela, da se načrt sprejme, kakoršen je. Slovani pa konečno tudi obžalujejo, da so nemški konservativci zagazili jo na škodo narodne sprave, narodne enakopravnosti. prave omike, in da so delali bolj v interesu onih liberalnih življev, katerim so se hoteli ustaviti, nego pa na korist onega zdravega konservatizma, ki bi bil v Avstriji potreben in možen. Nadejamo se, da spravijo v državni zbor srečniši načrt, ki bo na korist narodom in državnim interesom.

Papeška pisma Adrijana II. in Ivana VIII.

(Konec.)

Naredba Ivana VIII. v latinskem izvorniku je v Vatikanski knjižnici in se glasi:

„*Joannes episcopus servus servorum Dei, dilecto filio Sphentopulcho, glorioso comiti.*

Industriae tuae notum esse volumus, quoniam confratre nostro Methodio, reverendissimo archiepiscopo sancte ecclesiae Marabensis, una cum Semisino fideli tuo, ad limina ss. apostolorum Petri et Pauli nostramque pontificalem praesentiam veniente atque sermone lactifluo referente, didicimus tuae devotionis sinceritatem et totius populi tui desiderium, quod circa sedem apostolicam et nostram paternitatem habetis. Nam divina gratia inspirante, contemptis aliis seculi principibus, b. Petrum, apostolici ordinis principem vicariumque illius habere patronum et in omnibus adiutorem ac defensorem, pariter cum nobilibus viris fidelibus tuis et cum omni populo terrae tuae, amore fidelissimo elegisti et usque ad finem sub ipsius ac vicarii ejus defensione colla submittens, pio affectu cupis auxiliante Domino utpote filius devotissimus permanere Pro qua scilicet tanta fide ac devotione tua et populi tui apostolatus nostri ulnis extensis te quasi unicum filium amore ingenti amplectimur, et cum omnibus fidelibus tuis paternitatis nostrae gremio veluti oves Domini nobis commissas recipimus, vitaeque pabulo clementer nutrire optamus atque nostris assiduis precibus omnipotenti te Domino commendare studemus: quatenus sanctorum apostolorum suffragantibus meritis et in hoc seculo adversa omnia superare et in coelesti postmodum regione cum Christo, nostro Deo, valeas triumphare.

I. Igitur hunc Methodium, venerabilem archiepiscopum vestrum, interrogavimus coram positis fratribus nostris episcopis, si orthodoxae fidei symbolum ita crederet et inter sacra missarum solemnina caneret, sicuti S. Romanam ecclesiam tenere et in sanctis universalibus synodis a ss. patribus secundum evangelicam Christi Dei

nostrae auctoritatem promulgatum atque traditum constat. Ille autem professus est, se juxta evangelicam et apostolicam doctrinam sicuti S. Romana ecclesia docet et a patribus traditum est, tenere et psallere.

II. Nos autem illum in omnibus ecclesiasticis doctrinis et utilitatibus orthodoxum et proficuum esse reperientes, vobis iterum ad regendam commissam sibi Dei ecclesiam remisimus, quem veluti pastorem proprium ut digno honore et reverentia laetaque mente recipiatis, jubemus: quia nostrae apostolicae auctoritatis praecepto, ejus archiepiscopatus ei privilegium confirmavimus et in perpetuum Deo juvante, firmum manere statuimus; sicut antecessorum nostrorum auctoritate, omnia ecclesiarum Dei jura et privilegia statuta et firmata consistunt, ita sane ut juxta canonicam traditionem omnium negotiorum ecclesiasticorum curam habeat ipse, et ea, velut Deo contentante dispenset. Nam populis Dei illi commissus est, et pro animabus eorum hic redditurus erit rationem.

III. Ipsum quoque presbyterum nomine Vichinum, quem nobis direxisti, electum episcopum consecravimus s. ecclesiae Nitriensis; quem suo archiepiscopo in omnibus obedientem, sicuti s. canones docent, esse jubemus; et volumus, ut pariter cum ipsius archiepiscopi consensu et providentia et alterum nobis apto tempore utilem presbyterum aut diaconum dirigas, quem similiter in alia ecclesia, in qua episcopalem curam noveris esse necessariam, ordinemus episcopum, ut cum his duobus, a nobis ordinatis episcopis praefatus archiepiscopus vester juxta decretum apostolicum per alia loca, in quibus episcopi honorifice debent et possunt existere, postmodum valeat ordinare.

IV. Presbyteros vero, diacones seu cujuscunque ordinis clericos, sive Sclavos sive cujuslibet gentis, qui intra provinciae tuae fines consistunt, praecipimus esse subjectos et obedientes in omnibus jam dicto confratri nostro, archiepiscopo vestro, ut nihil omnino praeter

ipsius conscientiam agant. Quodsi contumaces et inobedientes scandalum aliquod vel schisma facere praesumerint, et post primam et secundam admonitionem se minime correxerint, quasi zizaniorum seminatores, ab ecclesiis et finibus vestris auctoritate nostra praecipimus procul esse abjiciendos, secundum auctoritatem capitulorum, quae illi dedimus et vobis direximus.

V. Literas denique sclavinas a Constantino quondam philosopho repertas, quibus Deo laudes debite resonent, jure laudamus, et in eadem lingua Christi Domini nostri preconia et opera ut enarrentur, jubemus: neque enim tribus tantum, sed omnibus linguis Dominum laudare auctoritate sacra monemur, quae praecipit, dicens: Laudate Dominum omnes gentes; laudate eum omnes populi. Et apostoli repleti Spiritu sancto locuti sunt omnibus linguis magnalia Dei. Hinc et Paulus, coelestis quoque tuba, insonat monens: Omnis lingua confiteatur, quia Dominus noster Jesus Christus in gloria est Dei Patris. De quibus etiam in prima ad Corinthios epistola satis et manifeste nos admonet, quatenus linguis loquentes ecclesiam Dei aedificemus.

VI. Nec sanae fidei vel doctrinae aliquid obstat, sive missas in eadem sclavinica lingua canere, sive sacrum evangelium vel lectiones divinas novi et veteris testamenti, bene translatas et interpretatas, legere aut alia horarum officia omnia psallere: quoniam qui fecit tres linguas principales, hebream scilicet, graecam et latinam, ipse creavit et alias omnes ad laudem et gloriam suam.

VII. Jubemus tamen, ut in omnibus ecclesiis terrae vestrae propter majorem honorificentiam evangelium latine legatur, et postmodum sclavinica lingua translatum in auribus populi, latina verba non intelligentis, adnuncietur, sicut in quibusdam ecclesiis fieri videtur. Et si tibi et iudicibus tuis placet, missas latina lingua magis audire, praecipimus, ut latine missarum tibi solemnia celebrentur.

Data mense Junio, Indict. XIII.

Slovenski prevod se glasi:

„Ivan škof, hlapec hlapcev božji, ljubljenu sinu slavnemu grofu Sventopolku. Želimo ti sporočiti, da smo po našem sobratu Metodiji, prečastitem nadškofu svete cerkve moravske, došedšem skupno s tvojim zvestim Zemiziznjem, k pragu sv. apostolov Petra in Pavla in k našemu pontifikalnemu sedežu, in poročivšem nam v tekočem govoru, spoznali odkritost tvoje pobožnosti in vsega tvojega ljudstva želje, katere imate gledé na apostolski sedež in našo očetovost. Kajti po božji milosti razsvetljen, zaničujoč druge posvetne kneze, si v najzvestejši ljubezni izbral, jednako s svojimi zvestimi plemiči in z vsem svojim ljudstvom, svoji zemlji sv. Petra, načelnika apostolskega reda, in njegovega namestnika v varuha in v vsem pomočnika in zaščitnika, in ko uklanjaš do konca tilnik pod istega in njegovega namestnika zaščitom, hrepeniš o pobožnosti in s pomočjo božjo ostati

kot preudan sin. Zaradi tolike vere in spoštovanja tvoje in tvojega ljudstva te jednako, kakor jedinega sina objemljemo z rokami našega apostolstva v neizmerni ljubezni, in sprejemljemo z vsemi tvojimi zvestimi v naročje naše očetovosti kakor ovce Gospodove, nam izročene, in želimo milostljivo krmiti jih s pičo življenja in koprnimo priporočati te Gospodu v naših iskrenih prošnjah, da bi mogel ti z zasluženji svetih apostolov za čas življenja premagati vse zoprnosti in potem triumfovati v nebeških krajinah s Kristom, Bogom našim.

I. Vašega prečastitljivega nadškofa Metodija smo torej vprašali v pričo naših bratov, škofov, (stavek „coram positus fratribus nostris Episcopis“ kaže očevidno na nekako patrijarhalno sinodo. Opm. „Parl.“), ali se drži izpovedanja pravoverne vere takó in ali je poje ob svečani sv. maši takó, kakor je znano, da se ga drži sv. Rimska cerkev in je bilo na svetih občih zborih od sv. očetov razglašeno in sporočeno po evangeljih Krista Gospoda našega. On pa je obstal, da se drži in poje po naukih evangeljskih in apostolskih, kakor uči sv. Rimska cerkev.

II. Mi pa ker vidimo, da je on v vseh cerkvenih naukih in praktičnih pogledih pravoveren in koristen, poslali smo ga vam zopet, da bi vodil sebi izročeno cerkev božjo, ter zaukazujemo, da ga radostno sprejmete kot lastnega pastirja, vrednega časti in spoštljivosti. Kajti mi smo mu potrdili predpravico njegove nadškofije, po zapovedi naše apostolske oblasti, in smo sklenili, da z božjo pomočjo ostane za vse čase. Kakor vsled oblasti naših prednikov veljajo na dalje vse ustanovljene in potrjene pravice in predpravice cerkvá božjih, ravno takó naj pač po kanoniškem sporočilu skrbi sam (Metodij) za vsa opravila cerkvena in vodi takó rekoč pod nadzorstvom božjim. Kajti njemu je izročeno ljudstvo božje, in bo dajal račun o njih dušah.

III. Tudi duhovna z imenom Vihina samega, ki si ga nam poslal, smo posvetili kot izvoljenega škofa Nitrškega. Temu smo ukazali, da naj bo poslušen v vsem svojemu nadškofu, kakor uče sv. kanoni, in hočemo, da nam pošlješ jednako v soglasji in previdnostjo samega nadškofa o primernem času tudi drugega mašnika ali diakona, da ga bomo posvetili v škofa v enak namen za drugo cerkev, o kateri spoznaš, da ga je potrebna, da bo mogel navedeni naš nadškof s tema dvema škofoma, katera sem jaz posvetil, po naredbi apostolski, potem škofo posvetiti sam za druge kraje, kjer so škofi biti dolžni in kjer morejo živeti. (Naredba IV. kanona, osnovanega na I. apostolskem kanonu, prvega občega cerkvenega, ob enem I. nikejskega zbora pravi, da so potrebni trije škofi za posvečenje jednega škofa. Op. „Parl.“).

IV. Mašnikom pa, diakonom ali katerega reda koli klerikom, slovanskim ali katerega si bodi naroda, ki so v mejah tvoje dežele, zaukazujemo, da so udani in poslušni v vseh rečeh že imenovanemu našemu sobratu, nadškofu našemu, da ne delajo ničesar brez njegovega vedenja.

Ko bi pa bili trdovratni in neposlušni ter bi se predrznili prouzročiti pohujšanje ali razkol, in ko bi se nikakor ne poboljšali po prvem in drugem opominu, zakazujemo s svojo oblastjo na podstavi pouka in pravil, ki smo jih dali nadškofu, in ki smo jih poslali tudi vam, da se izženejo iz cerkev in iz vaših dežel.

V.) Pismena slovenska naposled, od pokojnega Konstantina modroslovca iznajdena, s katerimi naj se dostojno odpeva Bogu hvala, po pravici pohvaljujemo ter zaukazujemo, da se v istem jeziku oznanjajo nauki in dela Krista Gospoda našega: kajti sveto pismo nas opominja, Gospoda hvaliti ne samo v treh jezikih, ampak v vseh. Sveto pismo zapoveduje in pravi: Hvalite Gospoda vsi narodi; hvalite ga vsa ljudstva. In apostoli, napolnjeni svetim Duhom, so proslavljali veličje božje v vseh jezikih. Zatoroj nas opominja tudi sv. Pavel, tudi nebeška tromba, ki pravi: Vsak jezik izpovedaj, da je Gospod naš Jezus Kristus v slavi Boga Očeta. O tem nas dovolj in razločno opominja tudi v prvem listu do

Korinčanov, da, govoreč razne jezike, zidajmo cerkev božjo.

VI.) V resnici pa tudi v ničemur ne nasprotuje ne veri ne nauku, ako se pojejo svete maše v istem slovenskem (sclavinica) jeziku, ali ako se berejo svete evangelije ali odlomki (lectiones) božji nove in stare zaveze, ki so dobro prevedeni in razloženi, ali pa, ako se vsa druga služba božja ne poje v istem jeziku: kajti kdor je vstvaril tri glavne jezike, namreč, hebrejski, grški in latinski, je vstvaril tudi vse druge na hvalo in slavo svojo.

VII.) Zaukazujemo pa vendar, da se bere v vseh vaših cerkvah zaradi večje časti evangelije latinski, potem pa naj se, prevedeno na slovanski jezik, naznanja vašemu ljudstvu, katero ne razume latinskih besed, kakor je videti, da se to vrši v nekaterih cerkvah. Ako pa ugaja tebi in tvojim vodnikom (ti so najbrže deželni velikaši. Op. „Parl.“) poslušati mašo bolj v latinskem jeziku, zapovedujemo, da se svečanosti maš izvršujejo latinski.

Dano meseca júnija. Indict. XIII.

P s o g l a v c i.

Zgodovinska slika.

Česki spisal Alojzij Jirásek.

Poslovenil Vacerad.

(Dalje.)

III.

Koča Iskre Gregca je stala nekoliko v stran od vasi, blizu gozda. Čeprav je pomnila že marsikateri rod, ni bilo nikakor videti, da je slabotna. Lesene stene in ravno takošno pročelje so tekom časa seveda močno zarujavele, toda k tej barvi prilegala se je lepo po zimi bela, s snegom zapadena streha in po leti zeleni baldahin, dveh jesenov, stoječih poleg kočice.

Na opažu iz desk bilo je majhno hodišče, in na njem je stala Rotija, Iskrova žena, ter obešala na drog šopke zrelih, rdečih oskoruš, da bi lepo zmrznile tu, ko nastane mraz. Bila je za nekoliko let mlajša od svojega moža. Videti je bila postavna, mladostna, še kot devotka. Ko je bila še prosta, bila je na glasu in si je lahko izbirala dosti. Toda pustila je vse, tudi premožne, in izvolila si veselega dudaka.

Do tega trenutka se ni pokesala, da je izvolila tako, samo tega si je večkrat želela v duhu, da bi mogla Iskro spreminiti v kaj družega, ali vsaj doseči, da bi bolj ostajal doma in se ne potepal toliko okrog. Često, često si je tudi želela otrók, da bi se jej tako ne tožilo potem v samoti. —

Danes je imela Iskro doma.

Svedočili so o tem veseli glasovi, ki so prihajali iz izbe. Ni jih vzbujal sam; poskušal se je njegov učenec, da bi pogodil ta poskočni napev. Iskra bil je še mlad

dudak, toda njegova slava šla je že za rojstno vas, k sosedom, in stari so o njem govoreč pravili, da bode to stražški Kuželka, kateremu na dudah ni bilo para na celem Hodskem, dà v celem pelzenskem okraji ne. Pripovedovali so si o njem mnogo in čudnih stvari, četudi je bil že več let pred božjo sodbo, kako krasno je igral, da je plesalo pri njegovi godbi vse brez izjeme, kako je pokazal v Pragi pri dvoru, kaj zna, takrat, ko so venčali tam kralja, in ko so imeli Hodi še svoja prava. Pripovedovali so o pokojnem stražškem Kuželki tudi to, da da je jedenkrat pošteno natrkan — in kateri dudak bi prebil brez mokrote — pozno po noči zablodil v gozdu med . . . in da je padel tam v „volčje žrelo“, v katero je prilomastil nato ljubek kosmat in zobat gost; temu je igral do ranega jutra, dokler ni muzika in volčje tuljenje privabilo gozdarja, ki je osvobodil dudaka iz te muke.

Stražški Kuželka bil je oče in mojster vseh dudakov v okolici. Pri njem se je izučil tudi stari Grog, pri njem njegov sin Iskra, in ta je imel že tudi nekoliko učencev. Učil je na gosli in na dude, dasi ni poznal niti not. Kar mu je kdo zapel, to je zaigral na to ali ono godalo. Kedar so ga obstopile v krčmi vesele plesalke, z robci mahajoč proti njemu, in je jedna izmed njih začela peti z jasnim glasom čisto novo pesem, katere ni čul doslej nihče niti po napevu niti po besedah, in katera

se je rodila še le včeraj ali ta trenotek, v živahnem navdušenju: poslušal je Iskra molčé prvi „verz“, nasmehujé se z glavo prikimujé in samo s peto lahno v takt pritrkujé; ko se je pa pevka pripravljala k drugemu verzu, zaigral je že Iskra melodijo na gosli, njegov tovariš, sivi oče, za njim na brenčeče dude, in mladeniči začeli so, pograbitvši dekleta, kolo.

Učil je tudi svoje učence, da bi znali zaigrati kar si koli bodi, in ravno sedaj je poučeval Konopikovega Jakopa, okoli šestnajstletnega fanta, polnih rudečih lic. Bil je začetnik, kateremu Iskra še ni zaupal vseh dud. Jakop piskal je še vedno samo na prvo piščalko. Sedaj je umolknil na dano znamenje, stoječ pred Iskro, ki je sedel na klopi, in čakajoč, kaj poreče mojster.

„Čuj, Jakop, povem ti še jedno, in to mi zagodeš. Veš ono: „Naš pan falař pékně káže“ — in mojster je zapel napev.

Jakop je začel, toda v tem ga je prerušil Iskra in rekel:

„Tam-le gre Kozinov gospodar k nam v vas. Pojdi domov. Pridi jutri zopet o tem času.“

Jakop se ni dal dolgo zvati. Ko bi trenil, bil je iz hiše. Iskra je vstal in gledal skozi okno, pričakujé bližajočega se gosta, katerega je bil spoznal že od daleč.

V tem je zašumelo nekaj na peči. Tam na revnem ležišču, na katerem je ležal do zdaj tiho, se je usedel mož skoro dolgih las, močno osivelih, stari dudakov oče. Bil je slep in nekaj bolehen, kajti zakašljal je in težko se oddahnilvi spregovoril:

„Ali se je kaj zgodilo, da prihaja k nam Kozina o tem času?“

„Ne, oče, ne vem; morda niti ne prihaja k nam, temveč gre le tako okoli.“

„V tem so se začuli zunaj glasi. Rotija, pripogibajoč se s hodišču, je govorila z mladim gospodarjem, ki je vprašal, je-li Iskra doma. In je že stal dudak na pragu smehljaje se in klical gosta dalje. Vendar ga ni vabil dolgo, kajti ker je poznal dobro Kozino, je uganil takoj, da ni prišel le tako „v vas“, ampak da bi mu povedal rad nekaj na skrivnem.

„Ako si namenjen v gozd, spremim te nekaj časa“ — ponudil se je dudak sam.

„Da, gledat grem, če je kaj dosti škode napravil ta vihar.“

In že je korakal Iskra, skočivši v izbo po čepico, proti temnemu borovemu gozdu, nič se ne meneč za to, da je malo potolažil s tem Rotijo, prišedšo po nahišji s hodišču v vežo.

„Tako se godi vedno. Ali se potepa sam, ali kodar zablodi kdo sem, odvede še njega. Kmet je bil gotovo k senu namenjen.“

Tako je tožila, šedši v izbo, na moža staremu tastu, ki je vprašal znova po Kozini. Začuvši, da je že odšel, vlegel se je molčé zopet. Na njegovem obrazu brati je

bilo očividno neljubo prevaro. Vsak kdor koli je prišel sem v samoto, bil je zlasti starcu dobro došel, kajti z vsakim obiskom prešel mu je hitreje trenotek neskončnega časa, mučnega zaradi slepote; toda posebno dobro došel mu je bil mladi Kozina, njegov dobrotnik in zaščitnik, ki mu je rešil pred desetimi leti življenje.

Takrat je šel stari Grogga v Trhanovo, kjer je mislil igrati v korist bolnega dudaka. Nad Trhanovim, ravno ko jo je mahal skozi gozd Křižinovec, ustavila sta ga dva lovca, oba Nemca, iz trhanovskega grada, oba očividno že pošteno natrkana, kajti težko sta že obračala jezik. Vendar v zasramovanje ubogega dudaka služil jima je še dosti. Najprej sta se smejala Groggi, toda ko ju je odbil in hotel dalje iti, ukazala sta mu, naj jima zaigra pri tej priči, psujoč ga s trapom in s pomilovanja vrednim tlačanskim psom.

Tu je vskipela v dudaku hodska kri; ostró ju je zavrnil in se ni zbal niti potem, ko sta začela Nemca režati vanj kakor razljučena medveda. Hitro je snel svoje godalo z rame in se branil; vendar imel je le goli roki, ona pa vsak svoj lovski nož. Takrat bi bil gotovo poginil, toda ko je bilo najhuje, ko je padal ves s krvjo oblit na zemljo, skočil je iz goščave Kozinov Volk, planil na jednega izmed surovežev, drugega pa je udaril med tem s čekano mladi Kozina, hiteč za petami zvestega psa na pomoč. Prepodil je zbesnela okrutnika in odnesel Grogga nezavestnega domov. Takrat so oslepili staremu dudaku oko; drugo se je pa vnelo, ko je ležal še poln ran, takó, da je oslepel v kratkem tudi nanje.

Od tega časa živel je to žalostno in jednolično življenje ter se razveselil samo tedaj, kedar ga je vzel sin s seboj v krčmo ali na večerno zabavo po preji, da bi igral na gosli primo, ali pa kedar je „poučeval“ namesto sina doma.

Od tega časa je bil mladi Gregec — Iskra — Kozini še bolj udan. Bil mu je hvaležen i za to, ker se je tako pobrinil za očeta, i za to, ker je podpiral starčeka, potem na razne načine v boleznih in se ga večkrat spomnil s kako rečjo. Sin pa iz bogate hiše, stare, spoštovane rodovine, je bil naklonjen že od otroških let šaljivemu dudakovemu sinu. Že takrat, ko je pasel čredo, imel je vedno Gregca poleg sebe. Sploh je bil najraje ž njim skupaj, in če je šel „v vas“, jo je vselej zavil k samotni dudakovi koči.

Ko sta postala potem oba fanta, ko sta že mogla zahajati „klicat“, postal je Iskra Ivanov poverjenik, in ko se je nato oženil mladi Kozina, bila je še bolj utrjena zveza mladih mož s to svatbo, za katero si je prizadeval dudak veliko.

Mladi gospodar ni zaupal nikomur toliko kakor njemu, in tudi od nikogar ni toliko prejel kakor od njega. —

1) dekleta, hoditi za dekletom.

Zdaj sta skupaj korakala proti gozdu. —

Po viharni noči sledil je lep, solnčen dan, kakoršnih je v novembru malo. Oblaki, ki so se gonili že rano po nebu, so se poizgubili. Solnce je zasijalo in v razjasnjem zraku so se točno risala temena Šumave in Češkega lesa. Iz gozdnih globin ozval se je časi zategnen in zamolkel šum.

Mlada Hoda se nista brigala za nič. Korakala sta molče drug poleg drugega, vsak vtopljen v svoje misli. Drugekrati bi bil začel Iskra pogovor s kako šalo, toda danes, kakor je poznal dobro svojega tovariša, ni bilo kaj takega prilično. Videl je, da se je pripetilo mlademu gospodarju nekaj važnega. Tako sta prišla na mejo kraj gozda. Tu je obstal dudak nasproti svojemu tovarišu, pogledal mu za trenotek s svojimi odkritosrčnimi, veselimi očmi v obraz, udaril mu nato na rami in spregovoril z iskrenim glasom:

„Ej, tovariš! Tak si, kakor bi ti bila mačka mlade snedla. Kaj pa je?“

„Iskra, povej mi golo resnico. Kaj se govori o meni med ljudstvom? Da nisem nič vreden človek, ni le res?“

„Šema prismojena, zakaj tako misliš?“

„Saj mi ne zaupa niti lastna mati. —“

„E, kako?“

Kozina, naredivši nekoliko korakov na te besede, obstal je znova, in obrnivši svoj mračni obraz k dudaku, je uprl vanj svoje bistre oči.

„Moram to povedati! Leži mi na prsih kakor težak kamen. Za babo me imajo. Syka, draženovski stric, mama, in morda tudi ti! Toda še večje babe ste vi, da mi nihče ne pové tega. Devica Marija! Ko bi vedeli!“ —

„Toda Ivan, ali si ob pamet, da tako govoriš?“

„Ne bil bi čudež — vendar čuj, Iskra, da ti povem —“

Umolknil je za trenotek in potem je jel pripovedovati. Oba sta začela zopet počasi korakati ob meji kraj gozda. Gospodar je govoril o včerajšnjem večeru, kdo je prišel k njegovi materi, kaj je videl on tam, kako je vedno čakal, da ga tudi pokličejo, kako sta odšla, kakor bi ga ne bilo tu v hiši, kako je utajila tudi mati zjutraj vse, njemu ne zaupajoč.

Govoril je živo, čim dalje, tem ostreje.

„Stari ženi zaupajo, meni ne. Niso sicer brez vzroka, toda tako pa vendar niso smeli storiti. — Kar sem vzal Anico, mislili so si, ta človek ima že drugo kri, že ni več oni, kakor je bil. Prej na gospodo kakor bes; sedaj bi skakal, kakor bi piskala, če treba na vrh strehe. Res je, Iskra, bil sem drugačen, spremenilo se je marsikaj. Prej sem bil pripravljen na vse, ničesar mi ni bilo mari. Tudi sem nagajal gospodi! Toda sedaj sem imel strah, da bi se spozabil, in kaj bi bilo iz tega! Škodoval bi ženi, deci, in ti ne veš, Iskra, kaj je to, imeti deco rad!

In vendar je zopet vse vrelo v meni, ko sem videl, kaj gosposka dela z nami, kako so pomandrali nas z našim pravom vred v blato.

Tako sem se neprestano nagibal na to in na ono stran, in nekaterikrat sem hotel že začeti in se oglasiti, kedar sem se spomnil na pokojnega očeta. Veš takrat, ko je prišlo ono z Dunaja, da so naša prava nič — bil sem še dečko — in tedaj sem bil v mestu¹⁾ na našem gradu, kjer so brali oni list, in da se Hodom ukazuje perpetuum silentium — kakor so dejali latinsko. — O, dobro pomnim one besede. Bili so poklicani tje vsi hodski župani in starejši možje. Toliko pomnim še prav dobro, da so kričali, ko so jim brali oni list, a največi krik je bil, ko jim je zapovedal okrajni glavar, da imajo molčati na večno, kakor govoriti ti dve latinski besedi.

Niso mogli verovati, in naš oče tudi ne. In ubogi pokojni oče so prijeli mene za roko in rekli: „Hitro pojdi, sinko!“ in šla sva v dekanijo k gospodu dekanu. Tega so vprašali naš oče, kaj pomenijo te latinske besede po naše, in ko so rekli gospod dekan ravno isto, kakor gospod glavar na gradu, prijeli so se naš oče za sivo glavo ter se solzili in tarnali! Celo pot nato domov so starci tugovali, kleli, a najbolj na oni perpetuum, da je to največa krivica, ko se človek ne sme niti braniti. Koliko dnij bili so naš oče kakor pobiti, molčali so, dokler niso prišli jedenkrat iz gozda, telebnili čekano na mizo ter zakričali:

„In ne bo amen! Saj bo začel kdo zopet, in potem poteče kri!“

Tu je vzdihnil mladi gospodar, prenehal in za trenotek umolknil. Oči so mu gorele, lica zardela temneje.

„Tega, dragi prijatelj,“ začel je znova, „nisem mogel ter nisem mogel pozabiti. Že kot deček mislil sem vedno na to, in čim dalje tem bolj. „Jeden mora začeti,“ tako mi je vedno rojilo po glavi, celo po noči v spanji, in vrivala se mi je misel, da mi je sojeno od Boga, da začnem jaz. Spomnil sem se, kar so oče rekli, da poteče kri. Za sebe se nisem bal. „Naj te namlatijo, samo da bi bilo vsem pomagano,“ mislil sem.

„Počakaj, da postaneš gospodar“ — pravil sem si, in tu, saj veš! Vsled Anice sem pozabil na ves svet — in nato so prišli še otroci. Toda one stare misli mi niso delale pokoja.

Glasile so se od zore do mraka. In kaj sem dosegel?

Mislil sem največe in najbolje in dokazal sem toliko, da mi ne zaupa niti mama, kakor bi ne bil niti pravi Hodovak —“

„Tako hudo ne misli. Bilo je po noči —“

Le nikar mi peska v oči ne meči!“

„Čemu bi se gnjevil? Ko pride čas —“

„Tudi ti tako, kakor mnogi pri nas! Kedar pride čas, ko prespimo vse —“

„Ničesar nečem prespati. Vendar mislim samo to, da pride silen pes volku pod zob.“

¹⁾ V Domažlicah.

„In s krotkimi besedami ga ne zmagaš. Saj pride čas. Nekdo mora, ako nečemo biti robje. In ne bomo!“ dodal je ostro.

„Misliš li, da bi bil sedaj čas?“

„Ker išče gospodar naših svoboščin, razvidi vsak norec, da še veljajo. Sedaj je čas. Ako ne začnejo župani, in ako bodo le branili te pergamene, oglasim se jaz.“

„Bog naj sodi!“ Tako sem si rekel danes po noči!“

V tem sta se obrnila na mah oba. Nekdo je zavpil z močnim glasom proti njima. Doli na polji na stezi zagledala sta moža orjaške postave, ki je sedaj umolknil in zavihtel proti njima s svojo čekano, gotovo dobro okovano, kajti zabliskalo se je od nje v solncu kakor od golega orožja. Po gromkem glasu in visoki postavi sta ga spoznala takoj. Bil je Matej Pribek.

(Dalje pride.)

Pogled po slovanskem svetu.

a) Slovenske dežele.

Spominek Franu Levstiku. Slovensko pisateljsko društvo v Ljubljani je sklenilo nabirati doneske, da se postavi Levstiku dostojen spomenik. Levstik je bil jeden najbistrejših duhov slovenskih. Koristil je narodu slovenskemu kot presojevalec slovenske književnosti, kot plodovit, v resnici naroden pisatelj in kot izredno nadarjeni pesnik slovenskemu narodu nenavadno veliko. Ako trdi poziv za nabiranje doneskov, da je umrl Levstik „kakor Aristides“, je to popolnoma resnična in gledé na ta konkretni slučaj še posebnega pomena, pomena, ki ga ume samo slovenski rodoljub. In zato se je nadejati, da pripomore po svoji moči vsak slovenski poštenjak, vsaka poštena duša slovenska, da se napravi Levstiku v resnici vreden spomenik. Novčni doneski se pošiljajo odboru „Slovenskega podpornega pisateljskega društva“ v Ljubljano. Izrazi o tem se bodo objavljali po slov. časopisih.

Iz društvenega življenja. V Ljubljani prireja „Pisateljsko društvo“ zabavne večere. Vselej pride kako mično berilo na vrsto, in potem sledé razgovori o raznih predmetih, ki zanimajo Slovence in tu pa tam tudi Slovane poprek. — Na Dunaji se shajajo izobraženi Slovenci v „Slovenskem klubu“. Tudi tu prebirajo ali razpravljajo razni rodoljubi zanimiva, bolj ali manj obča vprašanja ter se ogrevajo za slovansko kulturo v prijaznih pogovorih. — Slovenska dijaška društva na Dunaji in v Gradcu zbirajo velikošolce, ki vzbujajo v skupnosti ne samo društveni duh, ampak se tudi poučujejo po različnih razpravah in presojevanjih teh razprav, prepevajo slovanske pesmi, zahajajo v odkritosrčni vzajemnosti tudi v društva drugih slovanskih velikošolcev ter pospešujejo takó vzajemno spoznavanje Slovana s Slovanom.

V Gorici je Slovensko bralno in podporno društvo“, ki šteje že več sto udov, in sicer v večine iz srede preprostega naroda. Dne 5. februvarja t. l. je priredilo veselico, katere vsopred je obsežal tudi oporeto. Opereta ni ne po izvoru, ne samo na sebi kaj takega, za kar bi se mogel posebno navduševati Slovan; ali za goriške Slovence in Slovence v obče, ki nimajo posebnih igralnih močij, še manj pa sredstev zanje, je bilo že naznanilo nekaj nenavadnega. Bila je to komična opereta: „Seja občinskega starešinstva“. Zložil Roman Nejedly, učitelj v Litomyšli. Izvrševalci so bili v obleki, kakoršno so doslej nosili slovenski kmetje sosebno v nižini na Goriškem, in so izvršili vsi svojo nalogo izredno dobro. Noša in izvršba je navdušilo občinstvo; društvo pa je doseglo s tem velik moralen vspeh. — Slovensko delavsko društvo v Trstu pa je priredilo za pust velik ples, in tu so se zabavljali, zlasti s slovanskim plesom

„Kolo“ v slovanski noši. — Kedar koli se pokažejo Slovinci v svojih društvi v slovanski obleki, in če je to ondi samo o pustnem času, občinstvo to razveseli. Ugaja jim tudi v kroji stari običaj ter obžalujejo, da se pri njih izgublja celo poslednji ostanki narodnega kroja, narodnega lišpa. V vsoprede ali programe društvenih zabav sprejemljejo Slovinci kaj radi tudi napeve drugih Slovanov, in mnogo teh melodij se jim je že prikupilo. Saj pa so Slovinci tudi za petje spreten in nadarjen narod.

Vabilo družbe sv. Mohorja. Odbor opominja vse Slovence in Slovenke s posebnim vabilom, da se zopet vpišejo v pomnoženem številu v družbo sv. Mohorja. Obrok vpisovanju poteče 5. marca t. l., ko se imajo vpisovalne pole doposlati v Celovec. Kolikor bolj se veselé nasprotniki slovenskega naroda, da ni več med nami voditelja koroških Slovencev, ki je ob jednom največo skrb imel za družbo sv. Mohorja, toliko bolj se nam je zatekati v to najdražo zapuščino pokojnega voditelja. „Duh njegov živi v nas vseh, in če Bog dá, bode živel na veke.“ S popolnim zaupanjem se obrača odbor tudi do gg. pisateljev, s prelepo prošnjo, da družbi naklonijo najboljše in najtečnije hrane, kakor tudi do vseh rodoljubov in poverjenikov, da bi spodbujali narod z vso gorečnostjo do vpisovanja med ude te družbe, s katero se ne da meriti nobena druga jednaka družba. Letos izdá družba šestero knjig; te so: 1. Življenje preblazene Device in Matere Marije in sv. Jožefa. 2. Tomaž Kempčan: „Hodi za Kristusom!“ 3. Občna zgodovina, 12. snopič. Piše profesor Starè. 4. Slovenski pravnik, 5. snopič, s katerim dr. Iv. Tavčar dovršuje knjigo. Udje po Laškem in v Ameriki pa lahko dobijo namestu nje kako drugo knjigo. 5. in 6. knjiga sta Slov. Večernice in pa Koledar za l. 1889.

V odboru je zdaj podpredsednik č. g. Lambert Einspieler, blagajnik pa g. Simon Janežič. Vpisovalne pole in doneski naj se pošiljajo blagajniku.

Kočevski izgredi. Na interpelacijo zaradi izgredov v nemškem Kočevju po volitvi deželnega poslanca je g. deželni predsednik baron Winkler 23. januarja t. l. odgovoril: „Po dotičnih poizvedbah so se izgredi zares vršili, ker je namreč, potem, ko se je zvedelo, kdo je bil izvoljen, navstala neka razburjenost pri propali stranki, tako, da se je zbiralo po ulicah ljudstvo, katero se je zagnjalo z grajalnimi besedami zoper volilce izvoljenega poslanca, in da so nekateri bolj drzni pokazali svojo nejevoljo tudi z dejanji, s tem namreč, da so nekatere svojih nasprotnikov ometavali z jajci in nesnago, onesnažili tudi nekatere hiše, poškovali nekemu profesorju okna itd.“

C. kr. okrajno glavarstvo je vsled tega, ker občinski glavar ni hotel ali ni mogel zatrei neredov, moralo samo ukreniti potrebno s pripomočjo žandarmov, da bi se ne kalil dalje javni mir in red, naperilo je ob enem kazensko preiskavo zoper izgreduke, v kolikor je bilo moči poizvedeti za nje ter obsodilo v zapor na 4 dni nekega občinskega policijskega stražnika, ki se je sam udeleževal izgrediv, in v globo 20 gld. knjigovodjo tamošnje hranilnice. . . . Pri prihodnjih volitvah bode skrb političnih oblastev, da se ne bodo take nepristojnosti ponavljale.“ (Dobro, dobro!)

Prva slovenska stalna učilska razstava. Šolstvo inih narodov napreduje iz raznih vzrokov bolje od slovenskega. Poleg drugih prednosti imajo nemške, češke šole tudi več učil nego slovenske. Po večjih mestih, na pr. v Gradcu, na Dunaji, prirejajo celó učitelji cele muzeje učnih pomočkov ali tako zvane permanentne razstave učil. Jednako učilsko razstavo namerava ustanoviti „Pedagogičsko društvo“ v Krškem za slovenske šole in učitelje. Nabiralo bode po naši ožji in širji domovini in v obče pri založnikih po svetu raznovrstnih učil: knjige za šolo in učitelje, karte, slike, kalupe, aparate, prirodine in drugo, vse pač, kar šola rabi in kar šoli koristi. Vse nabrane predmete zbiralo bode „Pedagogičsko društvo“ v Krškem v lepih prostorih tukajšnje ljudske in meščanske učilnice, kjer bodo stalno razstavljeni vsem slovenskim učiteljem in šolskim prijateljem na ogled. Došla darovana učna sredstva se bodo razglaševala in opisovala v društveni knjigi, v „Pedagogičskem letniku“ in v šolskih listih: „Učiteljskem Tovariši“ (v Ljubljani) in v „Popotniku“ (v Mariboru). S tem si dovoljujemo torej na to novo važno podjetje opozoriti slovensko občinstvo, osobito učiteljstvo slovensko; založnike šolskega blaga in šolske prijatelje pa prositi, da bi blagovolili brezplačno in franko pošiljati primernih predmetov v „prvo slovensko stalno učilsko razstavo.“ — Odbor „Pedagogičskega društva“.

Prvi slovenski vpis v zemljiščne knjige. Iz Podgrada piše prijatelj „Naše Sloge“, da je odločno zahteval pri domači okrajni sodnji, da mu vpis napravijo slovenski, in to se je tudi zgodilo. Ta zgled slovenskega rodoljuba je treba posnemati povsod; c. kr. sodnije še ne morejo braniti takim zahtevam, potem ko je pravno ministerstvo zaukazalo, da se mora slovenski vpisavati, kedar stranke zahtevajo.

b) Ostali slovanski svet.

Biskupu Strossmayerju so o njegovi petdesetletnici čestitali Slovani od vseh krajev, seособno pa Čehi in Slovenci. Pa tudi veliki raznoteri dostojanstveniki so se ga spominjali. Papež Leon XIII. sam mu je kaj iskreno čestital. Z državnega zbora na Dunaji so mu poslali slovenski, češki in poljski poslanci dolgo brzojavno čestitko, ki se glasi: „Tebi apoštolu uzvišene zamisli ujedinjenja Hrvata i Srba učistoj ljubavi proma domovini, u štovanju zajedničkih ideala; Tebi velikodušnom osnovatelju jugoslovenske akademije i pokrovitelja svakeg plemenitog narodnog poduzeća sretnom prigodom petdesetgodišnjice Tvoga svečeničkog jubileja, istodobno petdesetgodišnjice Tvoga uspešna, blagoslovljena rada na poljuvjere, narodne prosvjete, sva slavenska plemena, zastupana kroz podpisane na carevinskom vieću, u bratskom priznanju Tvojih neprecenljivih zasluga za slovanske narode, sviem srcem kličú: Vladiku Strossmayera, diku cielog slavenskog

svieta, Bog poživio i dozvolio mu, da svoju patriotičnu nakanu podpuno izpunjena vidjeti uzmogne.“

Na to je odgovoril vladika brzojavno dr. Viteziću: „Molim Vas, budite pri ostaloj braći, koja so mi čestitali, tumač moje najtoplije zahvalnosti. Ne moga izreči, koliko sam zahvalan i sretan, da sam od toli slavnik i uzvišenih muževa priznanje našao. Bog nas sve blagoslovi i dao, da pravedne i plemenite misli i nakane naše izvedene vidimo.“

Slava Vam i hvala viečita.

Strossmayer.“

Preč. stolni kapitul Mariborski je tudi lepo čestital Strossmayerju, in ta je odgovoril jednako prijazno, z opomnjo: „Ostajemo vazda svi vjerni i udani Bogu svomu i narodu svomu.“

† **Župnik Hurban**, velik rodljub in prvoboritelj slovenski, je umrl 11. februarja t. m. Smrt njegova je hud udarec, silno velika izguba za ubogi slovaški narod. Prihodnjč označimo nekoliko delovanje odličnega Slovana. Slava Hurbanovemu spominu.

Tadija Smičiklas. Hrvaški leposlovni list „Vienac“, ki izhaja kot tednik v Zagrebu, ima v 7. št. 1. sliko in životopis Smičiklasa, rednega profesorja hrvaške povestnice (zgodovine) in letošnjega rektorja na vseučilišči Franca Josipa I. v Zagrebu. On se bavi tudi s politiko in literaturo. Za njegove književne zasluge ga je odlikovala jugoslovenska akademija znanosti in umetnosti s tem, da ga je izvolila častnega člana. Rojen je Žužemberčan l. 1843. Učil se je na vseučilišči v Pragi, kjer je bil njegov učitelj zgodovinar Tomek, potem pa na Dunaji pri prof. Sičkelu. Ta sluje zaradi metode za raziskavanje zgodovine, in je on vstvaril poseben zavod zato. Od l. 1882. je Smičiklas profesor Zagrebškega vseučilišča. Njegovo glavno delo je „Poviest hrvatska“, zgodovina, ki jo je izdala v 2 zvezkih Matica Hrvatska. Kmalu bo tiskano drugo delo njegovo o paleografiji. Ni davno, kar je govoril ob Gunduličevi slavnosti o temeljni ideji „Osmana“ tega pesnika, in ob Strossmayerjevi petdesetletnici je imel slavnostni govor, v katerem je opisaval z vzvišenimi besedami pomen Strossmayerja za kulturno življenje Jugoslovanov.

Hrvaški jezik v cerkvi v Istri. „Naša Sloga“ od 2. febr. t. l. pravi, da ji pišejo iz Puljščine, da je v jedni župniji puljskega okraja dotični župnik v cerkvi javil, da je dobil od svojih predpostavljanih naredbo, da ne sme več dopustiti ljudstvu hrvaški moliti one molitve, koje so se od pamtiveka hrvatski molile, „jednu rieč, da nima pustiti Bogu se glasno hrvatski moliti.“

„Pak da je na to kar na zapovied proti temu protestirao izšao iz cerkve te ostavio nevoljnoga svećenika sama v cerkvi.“

Tamburaši, katerih je slišal že tudi mnogokak Slovenec, so dobili na Hrvaškem primeren navod v knjižici, 60 strani obsežni, ki jo jim je spisal Milutin Farkaš. Hrvaški „Dom i Svet“ jim priporoča, da bi širili s tamburico samo narodno pesem.

Prebivalstvo v Avstriji. Ni odveč, da se zopet in zopet spominjamo, koliko prebivalstva in kako so isto našli s koncem dne 31. decembra 1880. Takrat je znašalo prebivalstvo vsega cesarstva skupaj 37,911.940 duš, in sicer 18,648.241 moških in 19,263.699 ženskih

Prebivalstvo kraljestev in dežel, zastopanih v državnem zboru na Dunaji je znašalo 22,144.244 duš, in

je prišlo 74 glav na jeden štirjaški kilometer. Dežele ogerske krone pa so štejele 15,739.375 duš in po 48 glav na 1 kilometer.

Na podstavi takó imenovanega „občevalnega“ pri nas in „materinega“ jezika na Ogorskem so našli: 10,170.000 Nemcev, 7,140.000 Čehov, „Moravcev“ in „Slovakov“, 6,542.000 Madjarov, 3,255.000 Poljakov, 3,158.000 Rusov (Malorusov, „Rutencev“), 2,948.000 Srbov in Hrvatov, 2,623.000 Rumuncev, 1,228.000 Slovencev, 725.000 Italijanov in Ladincev in 123.000 duš drugih narodnostij.

V kraljestvih in deželah, v državnem zboru zastopanih, pa so našli po „občevalnem“ jeziku: 8,005.452 Nemcev, 5,181.611 češke narodnosti, 3,239.356 Poljakov, 2,794.554 Rusov, **1,140.548 Slovencev**, 668.653 Italijanov in Ladincev, 563.371 Srbohrvatov, 190.799 Rumunov in 9.887 Madjarov. Po tem bi bilo 36,75 odstotkov Nemcev, 23,77 odstotkov Čehov, 14,86 odstotkov Poljakov, 12,82 odstotkov Rusov, **5,24 odstotkov Slovencev**, 3,06 odstotkov Italijanov, 2,58 odstotkov Srbohrvatov.

Na Ogorskem je po „materinem“ jeziku 6,478.711 Madjarov, 2,423.387 Rumunov, 2,359.708 Srbohrvatov, 1,972.115 Nemcev, 1,892.806 Slovakov, 360.051 Rusov; **86.401 Slovencev**, 82.256 Ciganov in 83.940 drugih narodnostij.

Madjarov bi bilo po takem 46,5 %, Rumunov 17,6 %, Slovakov 13,5 %, Srbohrvatov 4,6 % in 2,6 % Rusov. Na Hrvaškem in v Slavoniji je 90,2 % Srbohrvatov: v ostalem delu so Nemci, Madjari, Čehi, Slovaki, Slovenci, Italijani itd.

Umevno je, da se je prebivalstvo od l. 1880 že pomnožilo, in cenili so že 31. decembra 1885 v skupnem cesarstvu okoli 39.640.000 duš, katerih bi pripadalo 23.040.000 na našo polovico in 16.600.000 duš na ogersko polovico. Torej bi bilo tudi Slovanov že veliko več. Ker je znano, kakó natančno je možno šteti po „občevalnem“ jeziku, in kako znajo nekatere narodnosti „občevalni“ in „materin“ jezik uporabljati na svojo korist, morajo Slovani pač drugače šteti in poštovati, če nočejo trpeti tudi v tem pogledu krivice.

KNJIŽEVNOST.

Jos. Stritarja zbrani spisi. Izšel je 33. in 34. snopič z vsebino: Iz Bosne. Očetovo pismo. Očetov god. Kosana. Klara. Zorko.

Slovenski Pravniki, št. 2. t. l. ima jako poučno razpravo: „Jezik zemljiških knjig“.

„*Čas*“. List posvečen obćim vprašanjem. Polumesečnik. Praga. Letnina 4 gld. Urednik dr. Jan Herben. Ta list jako vrlo razsojuje obće stanje in razmere. Razpravlja pa tudi slovanska vprašanja in šiba napake javnega življenja, seobno tudi med Čehi.

„*Nova zberka melodij k hornjolužiškim pješnjam.* Zhromadřil Ludvik Kuba.“ (Založila Matica Srbska, tiskal Geidel v Lipseku. 1887.)

Ottáv Slovnik Naučnyj je novo veliko delo, namenjeno češkemu narodu v pouk na vse strani. Delo ima iziti v 300 snobičih po 40—48 str. v obliki velike 8°

po 3 zv. na mesec. Cena snopiču po 36 kr. Meseca jan. t. l. so izšli prvi zvezki, in kakor poročajo, je že veliko tisoč naročnikov izmed širokega naroda, ravno ker bo ves slog tega Slovnika tudi preprostemu narodu umljiv.

Ilustrovani listi. „Zlatá Praha.“ V Pragi. Naročnina celoletno 8 gld. Po 26 zvezkov vsako leto, izhaja vsakih 14 dnij na 32 str. vel. fol. oblike s krasnimi ilustracijami. V 10. št. t. l. ima list po fotografiji posneto podobo, v 11. št. pa daljši životopis z naslovom: „Ondřej Einspieler, vŭdce Korutanských Slovinců.“ — „Dom i Sviet“, ilustrovan list, polumesečnik. Po 16 str. vel. fol. oblike. Zagreb. Naročnina 6 gld. celoletno. Začel je izhajati tega leta.

Slovenski časniki in časopisi, ki izhajajo l. 1888, so: *Cerkveni Glasbenik*. V Ljubljani. — *Cvetje z vrtov sv. Frančiška*. Mesečnik. V Gorici. — *Dolenjske Novice*. V Novem Mestu. — *Dom in svet*. V Ljubljani. — *Duhovni Pastir*. V Ljubljani. — *Edinost*. Po dvakrat na teden. V Trstu. — *Gospodarski list*. V Gorici. — *Kmetovalec*. Ljubljana. — *Ljubljanski Zvon*. Mesečnik. Ljubljana. — *Mir*. Polumesečnik. Celovec. — *Naša Sloga*. Tednik. Trst. Ta list sicer pisan hrvaški, berejo radi tudi Slovenci, zlasti istrski. — *Novice*. Tednik. Ljubljana. — *Popotnik*. Polumesečnik. Maribor. — *Rogač*. Polumesečnik. Ljubljana. — *Slovenec*. Dnevnik. Ljubljana. — *Slovenski Gospodar*. Tednik. Maribor. — *Slovenski Pravniki*. Mesečnik. Ljubljana. — *Slovenski Narod*. Dnevnik. Ljubljana. — *Soča*. Tednik. Gorica. — *Učiteljski Tovariš*. Ljubljana. — *Vrtec*. Mesečnik. Ljubljana. — *Zgodnja Danica*. Tednik. Ljubljana.

Slovenski časniki in časopisi, ki poučujejo svoje občinstvo dobro, so (Ponatiseno tudi zaradi tiskovnih napak, ki so se v 1. številki, druga izdaja, vrinile. Op. ured.): *Parlamentär*, na Dunaji. Letnina 11 gld. Tednik. — *Východ*. Praga. Letnina 5 gld. Polumesečnik. — *Kromeřišké Noviny*. Kromeriž, Moravsko. Letnina 7 gld. Po dvakrat na teden. — *Naše Hlasy*. Češki Brod, Češko. Letnina 5 gld. Po jedenkrat na teden. — *Srpski List* (Српски Лист). Zader, Dalmacija. Letnina 6 gld. Po jedenkrat na teden. — *Srbobran* (Србобран), Zagreb. Letnina 6 gld. Tednik. — *Branik* (Браник). Novi Sad. Ogersko. Letnina 12 gld. Po trikrat na teden. — *Zastava* (Застава). Novi Sad. Ogersko. Letnina 14 gld. Po štirikrat na teden. — *Odjek* (Одјек). Belgrad. Letnina 15 gld. Po trikrat na teden. — *Glas Crnogorca* (Глас Црногорца). Cetinje, Črna Gora. Letnina 6 gld. Tednik. — *Národné Noviny*. Turoč. Sv. Martin, Ogersko. Letnina 12 gld. Po trikrat na teden. — *Obzor*, Zagreb. Letnina 18 gld. Dnevnik. — *Černonaja Rusj* (Червоная Русь). Levov, Galicija. Letnina 12 gld. Po trikrat na teden. — *Listok* (Листок). Porosko. Ogerski Komitat: Užgorod (Unghvar). Letnina 4 gld. Polumesečnik. — *Nauka* (Наука). Dunaj. Letnina 5 gld. Mesečnik. — *Izvestija* (Извѣстія). St. Peterburg. Letnina 3 rbl. Mesečnik. — *Novoje Vremja* (Новое Время). St. Peterburg. Letnina 26 rbl. Dnevnik. — *Varšavskij Dnevnik* (Варшавскій Дневник). Varšava. Letnina 26 rbl. Dnevnik. — *Moskovskija Vjedomosti* (Московскія Вѣдомости). Moskva. Letnina 12 rbl. Dnevnik. — *Russkoje Djelo* (Русское Дѣло). Moskva. Letnina 10 rbl. Tednik.

„SLOVANSKI SVET“ izhaja 10. in 25. dan vsakega meseca. Cena mu je za zunanje naročnike za celo leto 3 gld., za pol leta 1 gld., 50 kr. in za četrt leta 75 kr. Za ljubljanske naročnike in za dijake stane celoletno 2 gld. 80 kr. pololetno 1 gld. 40 kr. in četletno 70 kr. — Posamične številke se prodajajo po 20 kr. — Naročnina in reklamacije naj se pošiljajo upravnistvu „Narodne Tiskarne“, dopisi urednistvu tudi v „Narodno Tiskarno“ v Ljubljani. Izdajatelj biva v Gorici, ulica Parcar 18.